

ALEVİ GÜLBENGLERİNİN TEMEL YAPISI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME*

Mehmet ERSAL**, Serpil ERSÖZ***

Özet

Alevi-Bektaşî inanç sistemi üzerine yapılan yayınlar inanç sisteminin ocaklar halinde teşkilatlandığı ve ocakların kendi dinamikleri ile oluşturdukları birbirinden farklı cem ritüelleri olduğu bilinmektedir. Bu çalışmada ocaklar arasındaki bu ritüelik farklılıkların gülbenglerin içeriğine de yansdığı ve gülbenglerin temel bir yapıya sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu tespit nasıl ocaklar üzerine müstakil yayınlar yapılmasına sebep oluyorsa gülbengler üzerine de benzer yayınların yapılması gerekliliğini doğurmuştur. Bu çalışmada Alevi gülbenglerinin temel yapısı, Çubuk (Ankara) ve Şabanözü (Çankırı) merkezli hiyerarşik olarak birbirine bağlı beş ocağın Erdebil süreğine göre icra ettikleri cem ritüellerinde okunan gülbenglerden hareketle ortaya çıkartılmaya çalışılmıştır. Bunun için geleneğin devam ettiği beş ildeki 42 yerleşim biriminde icra edilen 46 cem ritüelinin deşifresi sonucu ortaya çıkan iki bine yakın gülbeng metni havuzundan oluşan bir veri tabanı oluşturulmuştur. Veri tabanındaki gülbengler üzerine yapılan incelemede, geleneksel gülbeng yapısının giriş, dua ve kapanış olmak üzere üç ana kısımdan oluştuğu tespit edilmiştir. Bu makalede, gülbenglerin bu üç parçadan oluşan yapısı, farklılıkları, değişimleri, bozulması ve bu bozulmaların neden ve sonuçları üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Alevi, Bektaşî, gülbeng, dua, ikileme, sıralı cümle

AN ANALYSIS ON THE BASIC STRUCTURE OF ALEVI GULBENG

Abstract

Publications on Alevi-Bektashi belief system indicates that the belief system is organized in lineages and each lineages have different cem rituals based on their own dynamics. The differences of rituals among lineages have reflections over the contexts of gulbengs and it is determined that gulbengs have a basic structure. This determination stresses the necessity of publishing particular publications on gulbengs just as the substantive ones on lineages. In this paper, the basic structure of Alevi gulbengs is tried to be put forward according to the gulbengs of hierarchically bonded five lineages centralized in Çubuk (Ankara) and Şabanözü (Çankırı) which are performed in cem rituals and prepared by Erdebil cem ritu-

* Bu makale, TÜBİTAK 109K072 Numaralı proje kapsamında hazırlanmıştır.

** Arş.Gör., Ege Üniversitesi, Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü, Halk Bilimi Anabilim Dalı, İzmir/Türkiye, mehmetersal@gmail.com

***Arş.Gör., Ege Üniversitesi, Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dili ve Lehçeleri Anabilim Dalı, İzmir/Türkiye, serpilerso@yaho.com

als. A data base that consists of nearly two thousand gulgeng texts was set for this aim. This text pool was created by deciphering of 46 cem rituals of 42 different settlements in 5 cities. The analysis of gulgengs in the data base shows that traditional gulgeng structure consists of three main parts which are introduction, pray and closure. In this paper, beside from the three part structure the differences, changes, deformation of gulgengs, their reasons and consequences are also evaluated.

Keywords: Alevi, Bektashi, gulgeng, pray, duplexing, coordinate clause

Giriş

Alevi inanç sistemi temelde ortak bir paydaya sahip olmakla birlikte birbirinden farklı cem ritüellerini barındırmaktadır. Cem ritüellerinin içeriği, icazet alınan, bağlı olunan ocaklara göre değişmektedir. Erdebil süreği, Çelebi süreği, Babagan süreği, Tahtacı süreği gibi adlarla içeriği birbirinden farklı cem ritüelleri bulunmaktadır. Bazen bir köyde birden fazla ocağa ait talip zümresi ve birbirinden farklı cem ritüelleri olabilmektedir.

Cem ritüelleri arasındaki farklılıkların ocaklar üzerine müstakil yayınlar yapılmasına neden olduğu gibi, cem süreğlerindeki farklılıkların da gulgeng ve tercüman yapılarındaki değişimleri ortaya koyan yayınları zorunlu kıldığı açıktır. Dolayısıyla gulgeng ve tercümanlar ile ilgili bir tablo ortaya çıkarmadan yapılan yayınlar, bunların genel bir yorumunu yapmaktan öteye gidemeyecektir.

Cem ritüellerinde temelde iki farklı dua tipi vardır. Bu dualardan biri inanç önderleri, diğeri ise hizmeti yapanlar tarafından söylenir. İnanç önderleri (dedeler ve babalar) tarafından edilen dualar gulgeng olarak adlandırılırken hizmeti yapanların hizmetleri ile ilgili söyledikleri dualar ise tercüman adını alır. Alevi ve Bektaşî gulgeng ve tercümanların yapıları, farklı ve ortak yanları ile ilgili yapacağımız çalışma, bir makalenin boyutlarını aşacağından, seri halinde düşündüğümüz bu makalelerin ilkini Alevi gulgenglerine ayırdık. Alevi gulgenglerinden de Erdebil süreğindeki cem ritüellerinde söylenen gulgengler örneklem olarak alınmıştır.

Tanım

Literatürde gulgeng, gulgeng, gulgeng gibi şekillerde karşımıza çıkabilen gulgeng¹ terimi sözlüklerde;

“Hep bir ağızdan ve makamla yapılan dua veya ant.” (Türkçe Sözlük, 2005: 804),

“1. Gül sesi, bülbül şakıması. 2. Koro halinde çıkarılan güzel ve uyumlu ses. 3. Belli hususlar için tertip edilmiş dualar.” (Uludağ, 2005: 149),

“Eskiden tekkelerde, âyin sırasında, saraylarda, muayyen merâsim sırasında hep bir ağızdan yüksek sesle okunan ilâhi veyâ duâ.” (Devellioğlu, 2000: 297),

“Bir cemaat tarafından bir ağızdan ve makamla çağrılan dua ve sürûd ve ahenk veya tekbir ve tehliil.” (Ş.Sami, 2010: 399),

“Tarikat, yol törenlerinde, yüksek sesle okunan özel dua, yakarış.” (Korkmaz, 2005: 290) anlamları ile izah edilmiştir. Biz bu tanımların eksik olduğunu düşünüyor, bunların yerine Alevi-Bektaşî inanç sistemi bağlamında alternatif bir gulgeng tanımı sunuyoruz:

“Alevi-Bektaşî inanç önderleri tarafından ritüel ve inanç pratiklerinde dilek ve temennilerin Allah’a ulaşması için edilen, bunun için hizmet piri ve bağlı bulunulan ocak pirinin vasıtasına başvurulmuş, ritüel ve inanç pratiklerine göre içeriği değişebile; giriş, dua ve kapanış formellerinden oluşan; ikilemeler, üçlemeler, paralel yapılar, duraklar ve ses yinelemeleri ile sağlanan bir ahengi olan yakarış ve dua metinlerine verilen addır.”

Gülbeng yerine bazı Alevi zümrelerde farklı adlandırmalar da kullanılabilir. “Dede duası, tercümanı” ve Tahtacı Alevileri tarafından kullanılan “hayırlı” terimleri bunlardandır.

Amaç ve Malzemenin Seçimi

Alevi-Bektaşî inanç sistemi üzerine yapılan yayınlardaki temel eksikliğin sahadan yeterli malzemenin derlenmemesi ile ilgili olduğu düşünüyoruz. Özellikle ritüel veri alt yapısının eksikliği herkesçe aşikardır. Bu durum makalemize konu ettiğimiz gülbengler için de geçerlidir.

Farklı sahalardan yaptığımız derlemeler sonucunda, gülbeng yapılarının bölgelere göre değiştiğini gördük. Söz gelimi Kırklareli’nin bir Alevi köyündeki gülbeng ile Ankara’nın bir Alevi köyündeki gülbengin hizmet ve içeriğinde kullanılan dil ve yapılar birbirinden farklıdır. Özellikle bir tarikat yapısında oluşmuş olan Babagan Bektaşîlerinin gülbenglerindeki dil ve yapı daha da farklıdır. İşte bu durum gülbengler üzerine çalışmanın gerekliliğini ortaya çıkardı. Gülbengler üzerine yapılmış müstakil çalışmaların yetersiz oluşu da bizi bu konuya iten sebepler arasında sayılabilir. Dolayısıyla çalışmamızda öncelikle Alevi gülbengleri üzerinde durulmuştur. Babagan Bektaşîliği, farklı Alevi ve Bektaşî süreklilerindeki gülbeng yapıları tarafımızdan ayrıca incelenecektir.

Bu makalenin amacı Alevi-Bektaşî zümreye ait gülbenglerin temel yapısını ortaya çıkarmak ve böylece bu yapının unsurlarını, özelliklerini, ocak ve cemlere göre gösterdiği değişimleri incelemektir. Bu tespitin hem alandaki karşılaştırmalı çalışmalara hem de konu üzerinde daha sistemli yorumlara olanak sağlayabileceğini düşünüyoruz.

Gülbenglerin temel yapısını ortaya çıkarabilmek için ritüel yapı ve buna paralel olarak da gülbeng yapısı zengin olan Erdebil süreğine ait dualar üzerinde durmaya karar verdik. Çubuk (Ankara) ve Şabanözü (Çankırı) merkezli, hiyerarşik olarak birbirine bağlı olan Erdebil süreğine göre cemlerini yapan Seyyid Hacı Mehmed Abdal, Seyyid Hacı Muradı Veli, Seyyid Hacı Ali Turabı, Seyyid Cibali Sultan ve Şah Kalender Veli Ocaklarının dede ve talip topluluklarının yaşadığı Ankara, Çankırı, Kırıkkale, Bursa, Eskişehir illerinden² 42 yerleşim birimi seçilmiş ve bu bölgelerden derlediğimiz birbirinden farklı içerikteki Abdal Musa Kurbanı Cemi, Musahip Kurbanı Cemi, Dar Kurbanı Cemi, Kızıldeli Kurbanı Cemi, Gençler Kurbanı Cemi gibi cemlerden yararlanılmıştır. Toplamda 46 adet cem ritüeli kaydı deşifre edilmiştir. Bunlardan 16’sı Abdal Musa Kurbanı Cemi, 12’si Musahip Kurbanı Cemi, 11’i Dar Kurbanı Cemi, 5’i Kızıldeli Kurbanı Cemi ve 1’i de Gençler Kurbanı Cemidir.

Video çekimlerinin kalabalık ortamlarda yapılması, konuşanların ağız özellikleri yüzünden söylediklerinin tam anlaşılabilmesi gibi çeşitli sebeplerle ortaya çıkan problemler ve eksik metinler ise hem ilgili inanç önderi ile çalışılarak hem de inanç önderlerinin tuttuğu hizmet defterleri ile mukayese edilerek tamamlanmıştır.

Bunların dışında cönklerden de gülbeng metinleri alınmıştır.

Bütün bu derlemeler sonucunda geniş bir gülbeng havuzu oluşmuş, bu havuzdan birbirleriyle aynı olanlar ya da şimdilik gereksiz görülenler elenmiş ve sonuçta ortaya çıkan iki bine yakın gülbeng metni bu çalışmanın temelini oluşturmuştur.

Gülbenglerin Temel Yapısı

Gülbeng metinleri üzerine yaptığımız çalışmalarda gülbenglerin ortak bir yapı arz ettiği tespit edilmiştir. İlkın yalnızca Erdebil sürecine ait gülbenglerden hareketle ortaya çıkarılan bu yapının daha sonra küçük değişiklikler dışında hemen hemen bütün Alevi-Bektaşî ritüellerindeki gülbeng yapılarını da kapsadığı görülmüştür:

Giriş	Dua			Kapanış
	Hizmetle ilgili dua	Hizmet piri	Ocak piri	
Bismişah Allah Allah	Meydanlar pak, günahlar affola.	Seyyidi Faraş'tan cümlemize şefaata ola.	Dil bizden nutuk Kalender Veli'den ola.	Gerçeğe hü.

Görüldüğü gibi gülbengler üç ana kısımdan meydana gelmektedir: Giriş, dua ve kapanış.

Bu temel yapıya eşlik eden ve bir gülbengin olmazsa olmazlarından biri de ahenktir. Gülbenglerdeki bu ahengi sağlamak için anlamsal ve dilbilgisel pek çok yapıdan yararlanılmaktadır. Anlamsal bakımdan, eş/yakın ve zıt anlamlı sözcüklerin kullanımı; dilbilgisel bakımdan ise ses yinlemeleri, ifade grupları arasındaki duraklar, ikilemeler, üçlemeler ve paralel yapılar, bu yapılarda kullanılan ortak fiil çekim ekleri gülbenglerdeki ahengi sağlayan başlıca unsurlardandır.

Bu ahenk unsurları ve gülbenglerin anlamsal boyutuyla ilgili diğer özellikleri aşağıda "giriş", "dua" ve "kapanış" kısımlarına göre ayrı ayrı incelenecektir.

1. Gülbenglerin Giriş Kısmı

Bu kısımda duanın, dileklerin talep edildiği ilahi varlığın ve duanın kabulü için şefaataci olarak görülen şahsiyetlerin isimleri sayılır. Gelenekte karakteristik olarak kullanılan yapı "Bismişah Allah Allah"tır. Fakat veri altyapısını oluşturduğumuz ocaklarda ise "Allah Allah" şekli daha yaygındır.

"Bismişah Allah Allah"tan "Allah Allah"a geçişte Sünni inanç zümresinden alınan tenkitlerin etkisi olabilir. Sünnilerin "Bunlar duaya Allah'ın adı yerine Hz. Ali'nin adıyla başlıyorlar." ithamı, geleneksel yapıdaki Bismişah'ın düşerek gülbeng girişlerinin yalnızca Allah Allah şeklinde kullanır hale gelmesine sebep olmuş olabilir. Gelenekten kopmaya başlamış yerleşim birimlerinde rastlanan "Bismillahirrahmanirrahim Bismillah Bismişah Allah Allah", "Rahman ve rahim olan Allah'ın adıyla, Bismillah Bismişah, Allah Allah" yapıları, bu durumun daha açık bir göstergesidir.

Giriş kısmında adı anılanlar, hiyerarşik bir düzende sıralanır. Bu kısım genellikle kısadır fakat hiyerarşik silsileyi uzatmak da mümkündür: “Allah Allah, Allah bir Muhammed Ali Hünkâr Hacı Bektaş Veli, bi nur-u Hüda Muhammed Mustafa Aliye'l-Murtaza Hasan-ı müşteba Hüseyin-i deşt-i Kerbela”.

Bazı örneklerde dede bağlı bulunduğu ya da neslinin geldiğine inandığı kurucu pirin adını bile giriş kısmına dahil edebilir: “Allah Allah Allah bir Muhammed Ali, Balım Sultan Kızıldeli, pirim Hünkâr Hacı Bektaş Veli, ceddım Cibali”.

Giriş formellerinde tespit ettiğimiz özel bir durum da yapılan hizmetin pirine göre gülbengin giriş kısmına küçük eklemelerin yapılabilmesidir. Bu durum özellikle geleneğe hakim inanç önderlerinin gülbenglerinde görülür. Örneğin sâki hizmetindeki gülbengin girişi “Allah Allah bi nur-u Hüda Muhammed Mustafa sâkiye'l-Kevser Aliye'l-Murtaza” şeklinde olabilir. Sâkiye'l-Kevser Aliye'l-Murtaza yerine Balım Sultan, Kızıldeli ve Akyazılı Sultan'ın eklendiği örnekler de rastlanır. Aynı şekilde yine sır suyu hizmetini yapan kadın hizmetçinin gülbengi “Allah Allah, Allah Muhammed Ali, Haticetü'l-Kübra, Fatımatu'z-Zühre, sülale-yi hayrunnisa” girişiyle başlayabilir.

Gülbengin bu kısımdaki ahenk söz grupları arasındaki duraklarla sağlanır. Duraklar, adı zikredilen şahsiyetlerin arasına yerleştirilmiştir. Aşağıda en çok kullanılan en aza doğru sıralanan giriş formellerindeki ana söz grupları [], duraklar ise / işareti ile belirtilmiştir. Aşağıdaki örneklerden de görüleceği gibi, ana söz grupları arasında ana duraklar, ara söz grupları arasında ara duraklar kullanılmakta, böylece gülbengin ahenkli bir giriş ile başlaması sağlanmaktadır.

[Bismişah] / [Allah Allah]
 [Allah Allah]
 [Bismişah / Allah Allah] / [Allah bir Muhammed Ali / pir Hünkâr Hacı Bektaş Veli]
 [Allah Allah] / [Allah bir Muhammed Ali / pir Hünkâr Hacı Bektaş Veli]
 [Allah Allah / Allah Allah] / [bi nur-u Hüda / Muhammed Mustafa / Aliye'l-Murtaza]
 [Bismişah]
 [Allah Allah] / [Allah bir / Muhammed Ali / Hünkâr Hacı Bektaş Veli] / [bi nur-u Hüda / Muhammed Mustafa / Aliye'l-Murtaza / Hasan-ı müşteba / Hüseyin-i deşt-i Kerbela]

Yukarıda yalnızca en çok kullanılan yapılar gösterilmiştir. Bunların dışında ana söz gruplarının birbirleri arasında çeşitli kombinasyonları ile oluşturulmuş gülbeng girişlerine de rastlanır.

İnanç önderleri bazen giriş kısmında bu kalıpların yanı sıra hitap edatlarını da kullanmaktadırlar. Özellikle cemdeki temel hizmetler dışında kalan bireysel dua taleplerinde, rahatlık amaçlı yapılan dualarda, cemdeki halkın duaya katılmaya davet edilmesinde ya da halkın uyarılarak dikkatlerinin dua üzerine yönelmesi istendiğinde “Allah Allah ayn-i cem erenleri”, “eyvallah erenler”, “erenler”, “eyvallah canlar”, “Hü” gibi hitaplar gülbeng girişlerine girebilmektedir.

2. Gülbenglerin Dua Kısmı

Gülbenglerin her bakımdan en önemli kısmı budur. Çünkü bu kısımda pek çok bilgiyi birden bulmak mümkündür. Örneğin o andaki cem ritüelinde hangi hizmetin yapıldığı ya da yapılacağı, ilgili hizmetin pirinin kim olduğu, inanç önderinin ceddinin ve bağlı olduğu ocağın pirinin kim olduğu bilgisi bu bölümde verilir. Ayrıca, bu kısımda hem hizmetle ilgili hem de duayı alan kişinin bireysel özellikleri ile ilgili dualar yer alır. Dua kısmı aynı zamanda gülbeng üslubunun açık olarak izlenebildiği kısımdır. Dolayısıyla ocaklara ve cem sürelerine göre gülbengler arasındaki farklılıkların ve değişimlerin belirgin olarak tespiti ancak bu kısım üzerindeki incelemeler ile yapılabilir.

Gülbenglerin dua kısmı, kendi içinde üç ayrı başlık altında değerlendirilecektir: Hizmetle ilgili dua, hizmet piri ve ocak piri.

2.1 Hizmetle İlgili Dua

Konuya geçmeden önce kısaca cem ritüelindeki hizmetlerden bahsetmemiz gerekir. Bu makalede verilerini kullandığımız Erdebil süreğindeki ocakların cem ritüeli 12 erkân 18 hizmet üzerine yapılmaktadır. Bazı hizmetler (örn. car, el suyu, namaz, zâkir ...) bir cemde birden fazla yapıldığı için icra edilen hizmet sayısı bu rakamların daha da üzerine çıkabilmektedir. 12 erkân, On İki İmam'ın temsil ettiği inanılan hizmetleri karşılar. 18 hizmet ise Erdebil süreğinde İmamlar dışında hizmetçilerin temsil ettiği hizmetlerdir. Bu hizmetçilerin her biri Kırklar Ceminde bir hizmeti icra etmiştir. Şu anda yapılan hizmetler de orada (Kırklar Ceminde) yapılan cemden kalmadır.

Cem ritüelindeki hizmetlerin her biri için belirli bir ya da birkaç gülbeng vardır. Gülbenglere bunların dışında, doğrudan hizmetçiler tarafından temsil edilmeyen inanç pratiklerinde de (tövbe, rahatlık, dar vs. gibi) rastlanır.

Cem ritüellerinde okunan gülbenglerin hizmetlerle olan ilişkisi böylece verildikten sonra gülbeng metinlerinin bu kısmı ile ilgili yapacağımız incelemeye geçebiliriz.

Gülbeng metinlerinin en önemli parçası, yukarıda da bahsedilen bu hizmetlerle ilgili duanın yapıldığı kısımdır. Çünkü gülbengin bu kısmı bize hizmetin içeriği hakkında bilgi verir. Ayrıca ahengin en üst düzeyde olduğu bu kısımda bir gülbengi gülbeng yapan dilbilgisel ve anlamsal unsurlar da açık ve net bir şekilde izlenebilmektedir.

Hizmet içeriği:

Yapılan hizmetin içeriği ile bu kısımdaki gülbeng cümleleri arasında anlamsal açıdan sıkı bir bağ vardır. Örneğin, car hizmetini yapan carcı meydana gelerek elinde bir süpürge ile meydanı süpürür. Dede de ona gülbengini okur. Okuduğu gülbengin bu kısmı carcının yaptığı hizmet ile anlamsal bakımdan uyumludur: "Meydanlar pak, günahlar affola". Carcı sembolik olarak meydanı temizlemiştir. Bu temizlik bir pisliğin temizliğini değil, meydana gelen günahların kul haklarının ocağa süpürülüp yakılmasını sembolize eder. Yine başka bir örnek olarak kurban hizmetinde "Kurbanlarımız kabul ola, muratlarımız hasıl ola, tüyü başına binbir sevap yazıla"; sır suyu hizmetinde "Erenlerin sırrı daim olsun, ıçenlere ab-ı hayat olsun, dertlilerimize deva olsun, hastalarımıza şifa olsun"; çay kahve hizmetinde, "Pişiren eller kotaran gözleriniz ağrı acı görmesin", "Getirdiğiniz kahve Veysel Karani'nin getirdiği kahve ola" vs. Örnekleri çoğaltmak mümkündür.

Hizmetlerin bazıları bir aşamalı, bazıları ise birden çok aşamalıdır. Gülbenglerdeki hizmetle ilgili dua kısmı da yine anlamsal bakımdan bu aşamalara uygun olarak şekillenir. Örneğin namaz hizmeti üç aşamalı bir inanç pratiğidir: Dar, secde ve tecella. Namazın birinci aşaması olan dar kısmında talipler ayakta beklerken buna uygun olarak “Geldiğiniz yoldan, durduğunuz dardan, girdiğiniz erkândan, çağırduğunuz erden pirden, hayır hasenat göresiniz, dar çeken didar göre, didar gören Hak’a ere, Hak cümlelerin muradını vere.” gülbengi çekilir. Secde aşamasında, yine anlamsal bakımdan hareket ile uyumlu başka bir gülbeng okunur: “Secdeye inen başlarınız dert elem görmeye, sevabınız On İki İmam defterine yazıla”.

Hizmeti yapan kişilerin bireysel özellikleri, sosyal durumları, beklentileri de gülbenglerin bu kısmına yansiyabilir. Örneğin dolu hizmetinde hizmeti yapan kişi genç bir öğrenci ise “İlmin gü, nasibin bol olsun.”; “Elinden kalemini dilinden kelamını eksik etmesin”; hizmeti yapan bir zâkir ise “Elinden sazını dilinden sözünü eksik etmesin”; yaşlı bir talip sağlık için dolu götürürse “Allah kuvvet versin gözünle dizine, muhtaç olma oğlunla kızına”, “Yatak verip gerindirmesin, dert verip süründürmesin”, “Kendi yuduğun başınla, kendi tuttuğun aşınla hayırlı imanla göçmeyi nasip etsin”; yeni evlenen ve çocuk dileğiyle dolu götüren bir talibe ise, “Hayırlı evlat hayırlı devlet versin”, “Ağzınızı tatlı yuvalarınızı mutlu eylesin”, “Gözünüzden yaş duvarınızdan taş düşürmesin”; hizmeti yapanın bir yakını vefat etti ise “(Hak) geçmişlerine rahmet, bakilere sağlık selametlik vere”, hizmet yapan yeni musahip oldu ise “İkrarlarınız kaim, muratlarınız daim ola”, “Verdiğiniz ikrardan döndürmesin, birbirinizden utandırmasın” vb. dualar ile gülbenglerin bu kısmı genişletilebilir.

Gülbenglerdeki temel yapının genişlemesinde bireysel özelliklerin olduğu kadar, toplumsal unsurların da etkili olduğu görülür. İnanç önderinin bütün cem halkına ettiği dualarda devlet büyüklerine, devletin ve askerinin bekasına ve şehitlerimize de özel bir yer ayrılır. Örneğin “Bizlerin bugünlere çıkmasını sağlayan ulu önder Atatürk ve silah arkadaşlarının ruhlarını şad, mekânlarını cennet eylesin, ordularımızı karada, havada, denizde muzaffer eylesin, Uhud’dan Kerbela’ya, Kerbela’dan Çanakkale’ye, Çanakkale’den günümüze kadar, din, vatan, millet uğruna çarpışan şehitlerimizin ruhunu şad, mekânlarını cennet eylesin, Bizleri de görünür görünmez kazadan, afetten, beladan esirgesin”.

Gülbenglerdeki temel yapının genişlemesinde doğal afetlerden korunma dileklerinin de etkili olduğu görülür: “Ateşinden, suyundan, zelzeleyi afetinden, doludan tufandan esirgeye, saklaya, gözleye, bekleye” vb.

Hizmet içeriği ile bu kısımdaki gülbeng cümleleri arasında dilbilgisel bakımdan da sıkı bir bağ vardır. Buradaki gülbeng cümlelerinin dilbilgisel yapısı, hizmetten henüz başlamadığı, tamamlandığı ya da o anda ilgili inanç pratiğine ait hangi hareketin yapılması gerektiği konusunda taliplere bilgi verir. Bunu yaparken, bazen belirli sözcükleri ve ifade gruplarını, bazen de morfolojik unsurları kullanır.

Sözcükler ve ifade grupları yardımıyla hizmet içeriği hakkında bilgi verme:

“Akşamlarınız hayır ola, hayır hacetleriniz kabul ola, muratlarınız hasıl ola, bir adım gelene bin bir sevap yazıla.” gülbenginin cem başlangıcında okunduğunu içinde geçen akşam sözcüğü ifşa eder. Çünkü bilindiği gibi cemler akşam vakti başlayıp sabah gün doğduğunda son bulur. Cemin kapanışında ise aynı gülbengdeki akşam sözcüğü sabah ile yer değiştirecektir: “Sabahlarınız hayır olsun, hayırlarınız fetholsun, lokmalarınız kabul olsun, Hak Muhammed Ali tekrarına erdirmek nasip etsin.” Bu gülbende cemin bittiğini anlatan diğer bir unsur da, “Tekrarını nasip etsin.” ifadesidir.

Yine gülbenglerde gördüğümüz “hizmet adı + oldu tamam” yapısı da ilgili hizmetin bittiğini bildirir: “Teslim tecellanız oldu tamam, yardımcımız olsun o Şah-ı Merdan”, “Erkânlarınız oldu tamam, yardımcınız olsun On İki İmam.” Derleme yaptığımız bölgede bu yapının yalnızca belirli birkaç hizmette kullanıldığını da burada belirtmek gerekir.

Morfolojik unsurlar yardımıyla hizmet içeriği hakkında bilgi verme:

Bu unsurlar genellikle hareket bildiren fiillere getirilen ve zaman ifade eden eklerdir. Henüz başlamamış hizmetlerde kullanılan ekler örnek olarak şunları verebiliriz: “Hak Muhammed Ali yolunda evliya erkânına yapacak olduğun hizmetler Hak katında kabul ve makbul ola”, “Siz bizleri gözleyip bekleyin, Musa-yı Kazım, İmam Mehdi de sizleri gözlesin, beklesin” vs. Başlayıp bitmiş hizmetlerde kullanılan ekler örnek olarak şunları verebiliriz: “Hizmetleriniz Hakk’a ola, emekleriniz dergaha kaydola, yakmış olduğunuz delil kıyamete kadar yana yakıla”, “Döndüğünüz semahlar halk için değil Hak için olsun, kırklar meydana bacıların dönmüş olduğu semahlar olsun”, “Sizler bizi beklediniz gözlediniz, Hak da sizleri saklasın beklesin” vs.

Gerçekleşmesi istenen ancak henüz gerçekleşmemiş beklentileri ve istekleri ifade eden -A istek kipinin bu özelliği gülbeng cümleleri için de geçerlidir. Bu durum, inanç önderleri tarafından, taliplerin hizmetle ilgili o anda hangi hareketi yapmaları gerektiğini bildiren belirli gülbeng cümlelerinde kendini gösterir. Örneğin namazın birinci aşaması dar tamamlanıp ikinci aşaması olan secdeye geçmek üzere inanç önderinin verdiği komut işlevli gülbeng cümlesi “Secdeye inen başlar ağrı acı görmeye”, hizmetin henüz başlamadığını, verilen bu komuta göre yapılacak hareket ile başlayacağını bildirir. Yani talipler bu komut ile secdeye kapanacaktır³.

Ahenk unsurları:

İnanç önderleri (dede, baba) bir cem ritüelinde hizmetlere göre gülbenglerini okurken, kurduğu dua cümlelerinde ahengi hiçbir zaman ihmal etmez, edemez. Çünkü bu, gülbenglerin ayrılmaz bir parçasıdır. Ahenk, esas olarak ikilemeler, üçlemeler, paralel yapılar ve ses yinelemeleri gibi dilbilgisel unsurlar ile sağlanır. Bu unsurların, anlamsal açıdan hizmetin içeriği ile sıkı bir ilişki içinde olduğu da unutulmamalıdır.

Aşağıda gülbenglerdeki ikileme ve üçlemeler ile paralel yapılara dikkat çekilecektir. Bir gülbengde ikilemeler, en önemli ahenk unsurlarından biridir. İkilemelerin ahengi sağlamak için yetersiz olduğu durumlarda ise paralel yapılar devreye girer. Bütün bu unsurların hep birlikte kullanıldığı da görülür.

İkilemeler ve Üçlemeler

İkilemeler ve üçlemeler genellikle eş anlamlı, yakın anlamlı ya da zıt anlamlı sözcükler ile aynı kavram alanına ait olup fonetik bakımdan da birbirine benzeyen kelimelerden oluşur. Cümlenin herhangi bir unsuru ikileme ya da üçleme şeklinde karşımıza çıkabilir.

Bağınız bahçeniz şen olsun

Çalan çağırın elleriniz dilleriniz ağrı acı gam keder görmesin

Çoluğunuzla çocuğunuzla Cenabı Allah hastalık çökerlik vermesin

Denizde deryada, gâipte kandilde, sırda nurda yatanların olsun

Gâipte kandilde Mekke’de Medine’de, Kudüs’te Yemen’de, Bağdat’ta Basra’da yatanların olsun

Gaiptekilerin kandildekilerin, engindekilerin yücedekilerin nebilerin velilerin, enbiyaların evliyaların, âşıkların sadıkların, muhiplerin müminlerin, müslümlerin lokması olsun

Gittiği yer gam kasvet görmesin
 Hak noksan kusura kalmasin
Hayır hizmetiniz kabul olsun
Kesenizden kisminizden Halil İbrahim bereketi eksik olmasın
Malımızı canımızı görünür görünmez kazasından belasından saklasın beklesin
Namerde merde muhtaç etmesin
Önünüz de sonunuz da hayır gele
 Secdeye inen başlar ağrı acı görmeye
 Secdeye inen başlarınız dert elem görmeye
 Semah dönen kollarınız ayaklarınız ağrı acı görmesin
Tecella tevella, namaz niyaz, On İki İmam defterine kaydola
Teslim tecella, tevella teberra, nazınız niyazınız huzurullahta kabul ve makbul ola
 Yakmış olduğunuz delil kıyamate kadar yana yakıla
 Yürüyenin demi devranı yürüsün
 Yüz sürdüğünüz pirden hayır hasenat bulasınız

İkilemeler, yukarıdaki örneklerden de anlaşıldığı gibi genellikle tek bir gülbeng cümlesi içinde geçmektedir. Ancak bu tek cümlelerin bir gülbeng içerisinde öylece tek başlarına değil, diğer cümleler ile paralel yapılar kurularak kullanıldığı görülmüştür.

Gülbeng cümlelerinde ikilemeler kadar olmasa da üçlemelere de rastlanır. Aşağıda birkaç örnek sunulmuştur:

Destinizle, postunuzla, yanınızdaki dostunuzla Allah bu katardan bu didardan ayırmasın.

Gelmiş gelecek kazanızı belanızı saklaya bekleye önleye
 Miracınız kutlu olsun, tavafınız didarınız divanınız Hak katında kabul olsun
Nazınız niyazınız tercümanınız kabul olsun,
Pişiren getiren götüren elleriniz ayaklarınız ağrı acı görmesin,
Umanın küsenin Garip Musa'nın ola,
 Yapmış olduğumuz namazlar niyazlar kurbanlar Hak katında kabul ola

Paralel Yapılar

Dua cümlelerinin birbiri ardına sıralanması ile oluşturulur. Ancak basit bir sıralı cümle yapısından farklı olarak buradaki cümlelerin ahengi sağlamak için aynı/benzer morfosentaktik yapıda ya da fonetik bakımdan birbirleriyle uyumlu bir şekilde dizilmiş olmaları önemlidir. Bu özelliklerinden dolayı çalışmamızda bu tip yapılar paralel yapılar olarak adlandırıldı.

Paralel yapıların en temel özelliği içindeki cümlelerin her birinin yüklemine aynı kip ekiyle çekimlenmesidir. Örneğin, bir gülbeng içindeki sıralı cümlelerden ilkinin yüklemi -A kip ekiyle çekimlendiyse, ondan sonra gelen diğer cümleler de aynı kiple çekimlenir. Ya da ilk cümlelerin yüklemi -sIn ile çekimlendiyse, arkasından gelen diğer cümlelerin yüklemeleri de -sIn ile çekimlenir:

Dar çeken didar göre / didar gören Hakk'a ere
 Lokmalarınız kabul olsun / muratlarınız hasil olsun

Paralel yapıların yüklemeleri dışında kalan diğer öğeleri de morfosentaktik dizilişleri bakımından birbirleri ile uyumludur:

Cezve+niz dolu ol-a /
yardımcı+nız Ali ol-a
(İsim+2.tk iyelik eki) + (isim) + (fiil-A kip eki)

Elindeki seccaden seril-miş ol-a /
külli günahlar dökül-müş ol-a
(İsim) + (fiil-mİş sıfatfiil eki) + (fiil-A kip eki)

(Allah) ikrarınız+dan dön-dür-me-sin /
Cehenem narı+na yan-dır-ma-sın /
yol+dan göz+den gönül+den düş-ür-me-sin
(İsim+hâl eki) + (Fiil-ettirgenlik-olumsuzluk-sIn kip eki)

Art arda dizilen bu cümleler, birbirlerinden bağımsız ya da birbirlerine bağlı cümleler olabilir. Bağımsız sıralı cümlelerden oluşan paralel yapılara örnek:

Artsın eksilmesin / taşsın dökülmesin,
Bıçağın keskin ola / çömçeğin dolu ola / gözün kanaat bula,
Çok ola, bol ola / Ali'nin Kamberi'nin serdiği sofraya
Erenlerin yunağı pak ola / gönülleri saf ola,
Nur ola / sır ola
Yüz aklı vere / itikat pekliği vere

Bağımlı sıralı cümlelerden oluşan paralel yapılara örnek:

Geldiğiniz yoldan, durduğunuz dardan, girdiğiniz erkândan, çağırduğunuz erden pirden, hayır hasenat göresiniz

Pişiren elleriniz, kotaran gözleriniz ağır acı görmesin
Sofraya ocağınızdan, bereketi kucağınızdan eksik etmesin
Gökten rahmetinizi, yerden bereketinizi eksik etmesin
Elinden sazını, dilinden sözünü eksik eylesin
Hizmetler Hakk'a, emekler dergaha kaydola
Cemimiz daim, erkânınız kaim olsun
Engin gönül, yüksek merteye versin
Ağzınız tatlı, yurdunuz mutlu olsun
Elleriniz bereketli, gözleriniz kanaatli ola

Sıralı cümlelerin her biri kendi içinde de başka bir sıralı cümleden oluşabilir.

Elleriniz bereketli, gözleriniz kanaatli ola, / içenlere helal, içirenlere delil ola
Vakitler hayır ola, hayırlar fethola, şerler defola, / münkir münafık mat ola, meydanlar âbâd ola

Gülbeng cümleleri arasında “yardımcın/hocan ... ola/olsun” cümlecigi ile oluşturulmuş pek çok paralel yapı vardır:

Çömçeğiniz dolu ola, yardımcınız Ali ola
Dinleyenlerin, çalıp çağırانların, dili bülbül, kalbi gevher, hocası İmam Cafer ola
Dolularımız dolu, Gönüller gani, yardımcımız Ali olsun,
Erenlerin yunağı pak, sırrı daim, yardımcısı Şah-ı Merdan Aliye'l-Murtaza ola

Fonetik bakımdan birbirleriyle uyumlu paralel yapılar, bir şiir görünümü sunar. Bu yapılarıdaki ahenk, morfosentaktik unsurların yanı sıra ses yinelemeleri ile de sağlanır. Örnekleri yukarıda anlattığımız yapılar kadar çok ve çeşitli değildir. Yalnızca kalıplaşmış birkaç örneği vardır:

Car-ı Selman, mülk-i Süleyman, kör ola Yezid-i Mervan
Cennetten geldi on iki tutam, altından geçenler görmesin sitam
Taam-ı cennet, devam-ı devlet, yedirenlerin geçmişine rahmet, yiyenlere bereket
Tuttuk Ali'nin eteğinden, ayırmasın On İki İmam kaçarından

Ses Yinelemeleri (Alliterasyonlar)

Gülbenglerdeki ahengi sağlayan diğer unsurlardan biri de ses yinelemeleridir. Bunlar hem ikileme ve üçlemelerde, hem de paralel yapılarda kendini gösterir.

Delilimiz kadim, cemimiz daim ola
Dertlere deva, hastalara şifa, borçlara eda ola,
Dilde dileğinizi gönülde muradınızı versin
Dilin bülbül olsun, nefesin güür olsun
Döndüğünüz semahlar halk için değil Hak için olsun
Eliniz bereketli başınız devletli olsun
Erkânlarınız oldu tamam, yardımcınız olsun On İki İmam,
Gözünüzden yaş, duvarınızdan taş düşürmesin.
Hizmetlerin kabul olsun, muratların hasıl olsun
Kazaya kalkan, belaya bent olsun
Lokmalarınız zat ola, münkir münafık mat ola
Okuyan dinleyen, güruhu Naci, münkir münafığı kaplasın sancı, duaz söyleyen dileriniz görmesin acı
Sabahlarınız hayırsun, hayırlarınız fetholsun, şerleriniz defolsun
Seccadeniz kutlu olsun, ağızlarınız tatlı olsun
Semahınız saf ola, kalbiniz ak ola, yüzünüz pak ola
Sen ele hükmedesin, el sana hükmetmesin
Sofrayı kucağıızdan, evladı ocağıızdan eksik etmesin
Tecella temiz ola, işler pak ola, yüzler ak ola, tevella tecella hak ola, Hak işinizi rast getire

Bir paralel yapı içerisinde aynı sözcüklerin kullanılmasıyla da ahenk sağlanabilir:

Cemlerimiz cem ola, demlerimiz dem ola

Çırağımız yansın yakılsın Yaradan'ın nuru aşkına, çırağımız yansın yakılsın peygamberliğin nuru aşkına, çırağımız yansın yakılsın velayetin nuru aşkına

Hayırlı evlat, hayırlı devlet, bol nasip bol kismetler ihsan eylesin

Ahenk, eşit sayıda harflerden oluşan sözcükler ile de sağlanabilir:

İlmini gür, nasibini bol eylesin

Kazanç sahibinin kazançları bol, nasipleri gür olsun

Gülbeng Cümlelerinde Dikkati Çeken Diğer Dilbilgisel Özellikler

Türkçedeki bütün dua cümlelerinde olduğu gibi gülbeng cümlelerinde de en çok kullanılan ekler, -A istek ve -sIn emir ekleridir⁴.

Alevi gülbenglerinde bu eklerin karakteristik olarak yalnızca üçüncü teklik kişi eki ile çekimlendiği tespit edilmiştir: ola, olsun, gele, çıka, bekleye, düşürmesin, versin vb. Sünni İslamda söylenen dua cümlelerindeki gibi ikinci teklik kişi emir/istek çekimlerine (örn.: verme, koru, gösterme, etmeyesin (Yarabbi, Allah vb.) Alevi gülbenglerinde rastlanmaması önemli bir özelliktir. Bu yapılar ancak Sünni zümrenin etkili olduğu ya da Sünnileşmiş Alevi yerleşimlerinde görülebilir.

Alevi gülbengleri, genellikle kurallı cümlelerden oluşur. Bu cümlelerde özne+tümleçler+yüklem dizilişi esastır. Örn.: “Hak Muhammed Ali katarından didarından ayırmaya.”

Yüklemin sonda olmadığı cümlelere de rastlanır. Bu tip cümleler, yukarıda “Fonetik bakımdan birbirleriyle uyumlu paralel yapılar” olarak ele alınmış ve örneklerinin de çok ve çeşitli olmadığı kalıplaşmış birkaç yapı dışında rastlanmadığı anlatılmıştı. **Örneğin:** “Cennetten geldi on iki tutam, altından geçenler görmesin sitam.” vb.

Yüklemin olmadığı eksilteli gülbeng cümleleri ise cem ritüelleri esnasında hızlı konuşma, acele etme, duayı bir an önce bitirmek isteme gibi çeşitli sebeplerle ortaya çıkabilmektedir. Fakat bu tip cümleler, gülbenglerin karakteristik bir özelliği değildir ve örnekleri de nadirdir: “(Allah Allah, Allah bir Muhammed Ali), hizmetin kabul, muradın hasıl, dilde dileğini, gönülde muradını. (Gerçeğe hü)” ; “(Bismişah Allah Allah), hayırlı evlat hayırlı devlet, ağzınızı tatlı yuvalarınızı mutlu eylesin, (Hü ya Ali)” vb.

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı üzere gülbenglerin hizmet içeriği kısmı, hem anlamsal hem de dilbilgisel pek çok önemli özellik barındırmaktadır.

Gülbenglerin hizmetle ilgili dua kısımlarındaki başından beri bahsettiğimiz anlamsal ya da dilbilgisel özelliklerin yanlış kullanılması gülbeng yapısındaki bozukluklar olarak değerlendirilebilir. **Örneğin**, car hizmetinde çekilmesi gereken gülbengin sâki hizmeti için söylenmesi yanlıştır. Paralel yapılarda kullanılan kip eklerinin ortak olmayışı da ahengi bozacağı için bozuk gülbeng yapılarına örnek olarak gösterilebilir. Örneğin, “Darda, zorda, bunda bırakmasın, işlerinizi rast getirsın. Pir efendi görünür görünmez kazalardan belalar-

dan, esirgeye, saklaya, bekleye.” Yine ikileme şeklinde söylenebilecek sözlerin, tek başlarına kullanılması da gülbeng cümlelerindeki eksiklik olarak görülebilir: Gittiği yer gam görmesin (gam kasvet); kesenizden Halil İbrahim bereketi eksik olmasın (kesenizden kısmınızden) vb. Gülbeng cümlelerindeki bu tip hata örneklerini çoğaltmak mümkündür.

2.2. Hizmet Piri

Gülbenglerdeki hizmet piri kısmına geçmeden önce, cemlerdeki hizmet pirleriyle ilgili kısa bir bilgi vermekte fayda görüyoruz.

İnanç sistemine göre bir cemde en az **on iki** hizmet ve bu hizmetlerin her birinin bir hizmet piri vardır. Bu hizmetleri ilk yapan kişi o hizmetin piri sayılır. Fakat hizmet pirleri ocaklara ve süreklere göre değişebilmektedir. Erdebil süreğinde 12 hizmetin pirleri On İki İmam iken Babagan Bektaşî erkânında Hacı Bektaş Veli'nin halifeleri veya farklı şahsiyetler olabilmektedir. Örneğin, bir ocağın cem ritüelinde delil hizmetinin piri İmam Zeynel iken başka bir ocağın ceminde İmam Zeynel zâkir hizmetinin piri olarak karşımıza çıkabilir. Yine Erdebil süreğinde olan bir hizmetin başka süreklere olmayışı da hizmet pirinin değişmesine sebep olan unsurlardan biridir. Erdebil süreğindeki yürek/yürekçi hizmetinin piri İmam Naki iken başka bir cem süreğinde yürek hizmeti olmadığı için İmam Naki diğer bir hizmetin piri konumuna geçebilmektedir.

Erdebil süreğindeki on iki hizmet ve pirleri bu bölümde tek tek sayılmayacak, bu çalışmadaki “hizmet sırasına göre gülbengler”in anlatıldığı bölümde bu ayrıntıya da yer verilecektir. Yine aynı şekilde 18 hizmetin pirleri ve bazı piri olmayan hizmetlerden de aynı bölümde bahsedilecektir.

Gülbenglerin bu kısmı işte bu hizmet pirlерinin adlarının anıldığı, onlardan şefaath istendiği kısımdır. Örneğin delil hizmetinde bu kısım şöyle geçer: “İmam Zeynel'in âli himmeti geçmiş kerameti üzerinize hazır ve nazır ola.”

Cem ritüellerinde bazen hizmet almak için iki hizmetçi aynı anda meydana çıkar. Böyle durumlarda her ikisinin hizmet piri birlikte anılır. Aynı anda meydana çıkan gözcü ve yasavurlar buna örnek olarak verilebilir. Onlar için çekilen gülbengin hizmet piri kısmı “Gözcü Musa-yı Kazım'ın, yasavur İmam Muhammed Mehdi'nin himmetleri geçmiş kerametleri cümlemizin üzerine hazır ve nazır ola.” şeklinde söylenir.

Belirli bir piri olmayan hizmetlerdeki gülbenglerde ise bu kısımda “Hacı Bektaş Veli, On İki İmam, Hz. Ali...” gibi şahsiyetlerin adları ya da “İkrar verdiğiniz pir, çağırduğunuz pir, yüz sürdüğünüz pir, zikrettiğiniz pir, hizmetini ettiğiniz pir” gibi ifadeler yer alabilir. Örneğin namaz hizmeti için çekilen gülbengin bu kısmı “Yüz sürdüğünüz pirden şefaath ola.” şeklinde söylenebilir. Bunlardan başka, hizmet piri olmadığı için gülbengin bu kısmı söylenmeden de bir sonraki kısma geçilebilir.

Belirli bir piri olmayan bu hizmetler, eğer kadınlar tarafından yapılıyorsa, gülbenglerin bu kısmında kadınların şefaathçisi olarak kabul edilen “Fatıma, Kadıncık Ana” gibi şahsiyetlerin adları anılır. Örneğin semah hizmetini yapan kadınlar için çekilen gülbengin bu kısmı “Hz. Fatıma'nın himmetleri hidayetleri geçmiş kerametleri üzerinize hazır ve nazır ola.” şeklinde söylenir.

Gülbenglerin hizmet piri kısmı, cem ritüelinin türüne göre de değişebilmektedir. Örneğin yapılan cem, bir Abdal Musa Cemi ise, gülbengin hizmet piri kısmında ilgili hizmetin piri ile birlikte Abdal Musa'nın adı da anılabilir: "Abdal Musa Sultan'ın şefaati üzerinizde hazır ve kaim olsun".

Yukarıda, bu bölüm boyunca verilen örneklerden de anlaşıldığı üzere, hizmet pirinin adı belirli kalıp cümleler içerisinde geçmektedir. Bu kalıp cümleler şöyle gösterilebilir:

(Hizmet Pirinin Adı) + (şefaatiniz olsun/ola)

(Hizmet Pirinin Adı)'dAn + (şefaati olsun/ola)

(Hizmet Pirinin Adı)'nIn + (hüsünü/âli himmetleri, geçmiş kerametleri üzerinizde hazır ve nazır/kaim olsun/ola)

(Hizmet Pirinin Adı)'nIn + (himmetleri hidayetleri geçmiş kerametleri üzerinize hazır ve nazır olsun/ola)

(Hizmet Pirinin Adı)'nIn + (şefaati üzerinizde hazır ve nazır/kaim olsun/ola)

Gülbenglerin bu kısmında da ikilemeler ve ses yinelemeleri ile ahengin devam ettirildiği görülür. Örn.: Himmet hidayet, âli himmet geçmiş keramet, hazır ve nazır.

2.3. Ocak Piri

Alevi inanç sistemi ocak merkezli bir yapıda teşkilatlanmıştır. Soyunun Hz. Ali kanalıyla Hz. Muhammed'e ulaştığına inanılan karizmatik önderler adına kurulmuş ocaklar vardır. Ocaklarda hizmet yapan inanç önderleri, soyundan geldikleri ocağın kurucu pirinin himmeti ile ritüelleri yönetirler. Bu sebeple gülbenglerin bu kısmında, soyundan geldikleri ocak kurucularının himmeti ile asıl duayı tamamlarlar. "Dil bizden nefes ceddinden ola.", "Dil bizden nefes Hünkâr Hacı Bektaş Veli'den ola." vb. kalıp yapılar kullanılır. Bu yapıda tasavvuftaki benliği yok etme, müridde kaybolma fikrini de görmek mümkündür. Keramet dua eden inanç önderinde değil, bağlı bulunduğu ocak pirindedir. O, sadece bir vasıtaadır.

Gülbenglerde ocak pirinin anıldığı bu kısmın karakteristik cümle yapısı şöyledir:

"[Dil bizden] + [nefes/nutuk pirim/ceddim + (Ocak pirinin adı)'dAn olsun/ola]

"Dil bizden nutuk ceddin Kalender Veli'den ola"

Gülbenglerin bu kısmında ocak pirinin adı yerine, herhangi bir isim söylenmeksizin "ceddinden", "vaktin imamından", "kutup erenlerinden", "ümmet pirlenden" gibi ifadeler de kullanılabilir.

Nadiren de olsa cem türü ve hizmet içeriğinin, ocak piri kısmında değişikliğe sebep olabildiği görülmüştür. Örneğin bu kısmında cem türüne göre Abdal Musa, Kızıldeli gibi adına cem yapılan karizmatik şahsiyetler; hizmetin içeriğine göre ise Çiçek Ana, Kurt Baba gibi isimler anılabilir.

Gülbenglerin bu kısmında ocaklar arası hiyerarşik yapı da sunulabilir. Örneğin, Hacı Ali Turabı Ocağı'ndan bir dedenin post dedeliği yaptığı bir cem ritüelinde gülbengin bu kıs-

mı karakteristik olarak “Dil bizden nefes Turabı dedemden ola.” şeklindedir. Fakat bazen dedenin, bağlı bulunduğu ocağın hiyerarşik silsilesini de bu kalıp yapıya soktuğu görülür: “Dil bizden nutuk Mehemed Abdal, Hacı Muradı, Cibali Sultan, Hacı Turabı, Kalender Veli, Otman Baba, Hasan dede, Sücaeddin Veli’den ola.”

Hacı Bektaş Veli Ocağı’na bağlı bulunan ocakların soydan gelen dede, dikme dede ve rehberleri dualarının bu kısmında “Dil bizden nefes Hünkâr Hacı Bektaş Veli’den ola.” veya “Dil bizden nefes pirden ola.” kalıp yapısını kullanırlar. Sadece Hacı Bektaş Veli Ocağı’na bağlı olanlar dışındaki Alevi-Bektaşî zümre de Hacı Bektaş Veli’yi yollarının önder bir şahsiyeti olarak gördükleri için pir olarak anmaktan çekinmez.

Gülbenglerin bu kısmında da paralel yapı ve ses yinelemeleri ile ahengin sağlandığı görülür: Dil biz+den nefes pir+imiz+den ola.

3. Gülbenglerin Kapanış Kısmı

Her gülbengin bir girişi olduğu gibi bir de kapanış kısmı vardır. Bu kısımda dilek ve temennilerin kendisinden talep edildiği Allah’ın “Hü” ismi kullanılmaktadır.

Kapanış kısmında yer alan ifadeler kalıplaşmış sözlerden oluşur. En çok kullanılan kalıp söz ise “gerçeğe Hü”dür. Kapanış formellerinin büyük bir kısmında “gerçek” ve “Hü” kelimeleri vardır. İnanç zümresinin anlamsal dünyasından bakıldığında “gerçek” kelimesi ile yol ve erkâna yani On İki İmamlardan kaldığına inanılan gerçek İslam anlayışına (cem ritüeli ve inanç pratiklerine); “Hû/Hü” ile Allah’a yani hak ve gerçek olan tek Tanrıya işaret edildiği görülür. Sonuç olarak “gerçeğe Hü” kalıp sözünde Allah’ın hak olan yoluna, Ehlibeyit yoluna ihtiram ile biat vardır.

Gülbenglerin giriş kısmından itibaren kendini gösteren ahenk, kapanış kısmında da devam eder. Bu ahenk, girişte olduğu gibi kapanış kısmında da duraklar ile sağlanır. Aşağıda en çok kullanılan en az doğru sıralanan kapanış formellerindeki ana söz grupları [], duraklar ise / işareti ile belirtilmiştir.

- [Gerçeğe Hü]
- [Gerçeğe Hü] / [ya Ali]
- [Hü] / [ya Ali]
- [Gerçeğe Hü] / [mümine ya Ali]
- [Hü]
- [Gerçeğin demine Hü] / [mümine ya Ali]
- [Gerçekler demine Hü]
- [Gerçeğine Hü]
- [Gerçeklerin demine Hü] / [ya Ali]
- [Gerçeklerin keremine Hü] / [ya Ali]

Geleneğin bozulduğu, Sünni inanç sisteminin etkisinde kalan yerleşim birimlerinde kapanış formellerinin de bozulduğu görülür. Bu bölgelerde gülbenglerin kapanış kısımlarının “El-Fatiha”, “Sadakallahü’l-Azim”, “Amin” şeklinde yapıldığı görülür.

Sonuç

Bu makalede gülbenglerin temel yapısı, bu yapının genişlemesine sebep olan unsurlar anlamsal ve yapısal boyutuyla ele alınarak örnekler ile izah edilmeye çalışılmıştır. Gülbengler üzerine böyle bir temel yapının tespiti aynı zamanda yapı üzerindeki sapmaları ve değişimleri de belirleyebilme imkanı sağlamıştır. Nitekim günümüzdeki uygulamalarda da her zaman bu geleneksel yapıları ile karşımıza çıkmamakta, değiştiği ve bozulduğu durumlara da sıkça rastlanmaktadır. Bu sebeple gülbenglerin temel yapısı kadar bu yapının değişmesine neden olan şartların da ortaya konması ayrı bir önem arz etmektedir. Gülbenglerin temel yapısının bozulmasındaki nedenlerin başında yukarıda da yeri geldikçe bahsettiğimiz gibi Sünni inanç sisteminin Alevi inanç sistemi üzerinde etkili olması gelir.

Kapalı bir toplum yapısında iken şehirleşmeye başlayan Alevi zümre, karşısında çok güçlü temelleri olan bir Sünni inanç sistemi ile karşılaşınca sır olarak kabul ettiği ve ikrar verdiği inanç sistemini anlatmak ve açıklamakta sıkıntıya düşmüştür. Farklı dönemlerde Alevi kesimlere karşı gerçekleştirilen şiddet olayları da bu zümrenin kendini anlatabilmesini zorlaştırmıştır. Böyle dönemlerde cem ritüellerine kimi zaman yalnızca ara verilmiş kimi zaman da bu ritüeller tamamen son bulmuştur.

Sözlü geleneğin hakim olduğu inanç sistemi ritüelik dünyasından uzaklaştıkça sözlü gelenekle taşınan ve ırc ortamı olan cemlerde kulaktan duyularak ezberlenen gülbengler de unutulmaya ya da çeşitliliğini kaybetmeye başlamıştır. Kaybolan unsurların yerine bu sefer her gün televizyonlarda, kitaplarda veya günlük hayatta daha baskın olan Sünni İslam'a ait unsurlar girmeye başlamıştır. Gülbenglerin geleneksel giriş ve kapanış formelleri Sünni **İslam'dakilerle** yer değiştirmeye başlamıştır. Örneğin, "Allah Allah"ın yerini "Amin", "gerçeğe Hü"nü'nün yerini "el-Fatiha" almıştır. Gülbenglerin asıl dua kısımlarına ise Sünni İslam'daki kalıplaşmış sözler (Yarabbi, yüzü suyu hürmetine vb.) ve dilbilgisi yapıları (cümlelerin ikinci teklif kişi emir/istek ekiyle kurulması vb.) taşınmaya başlamıştır.

Değişim ve bozulmanın önemli aktörlerinden biri de inanç önderleridir. Şehirlere ve yurt dışına yapılan göçler yüzünden inanç sistemi geleneksel ortamından kopmuştur. Her yıl düzenli bir şekilde yapılan cem ritüelleri ve diğer ritüeller sekteye uğramıştır. Geleneksel ortamında cemlerde yetişen dedeler, iş ve hayat kurma gayesiyle dedelik vazifesini yerine getirememiş veya ancak yılda bir, iki yılda bir cem ritüeline iştirak edebilmiştir. Bu durum sözlü öğrenme ortamının kaybolmasına neden olmuştur. Geleneksel öğrenme ortamında yetişmeyip belirli yaştan sonra inanç önderliğine soyunulması, inanç önderlerinin **hakim** olmadıkları bir yapıyı kolaylıkla değiştirebilmesine sebep olmuştur.

İnanç önderi, posta oturmaya karar verdikten sonra cem ritüelinin içeriğini ve gülbengleri öğrenmek üzere sözlü gelenekten kopuk olduğu için yazılı kaynaklara başvurur. Yazılı kaynaklar da genellikle ya alaylı bireyler tarafından hazırlanmış eserlerden ya Alevi dernek ve vakıflarının hazırladıkları erkânâmelerden ya da yazılı edebiyatı daha güçlü olan Babagan Bektaşiliğine ait metinlerden oluşmaktadır. İnanç önderleri, bu kaynaklardan faydalanarak öğrendikleri gülbeng yapıları ile cem ritüellerini ve gülbenglerini şekillendirmeye başlamıştır. Bunun sonucunda ise, kendi ocağının süreğine göre hazırlanmamış bir erkânâme met-

ninden yararlanan Erdebil süreğine mensup bir dede, kendi süreğinin farklılıklarını düşünmeden doğrudan kabul ile başka bir cem süreğine ait olan gülbengleri ezberleyip cemlerine sokabilmiştir.

Gülbenglerin değişimine ve bozulmasına neden olan dede merkezli diğer bir durum da inanç önderlerinin bilgi düzeyini göstermek için Arapça ve Farsça terkiplere yönelmesi ve Sünni inanç sisteminde hazırlanmış dua metinlerini kullanmasıdır. Bunun tersi bir durum da her şeyi Türkçeleştirme ve öz Türkçe yapma fikridir.

Geleceği layıkıyla bilemeyen bir inanç önderi gülbenglerin temel yapısını da bilmediği için hangi hizmette hangi duanın yapılacağını; cinsiyet, cem türü vb. hususlarda değişebilen dua kalıplarını da bilememektedir. Bu sebeple de inanç önderi her hizmeti genel dua kalıpları ile geçiştirmekte, hizmetle ilgili olsun olmasın aklına gelen bütün dua cümlelerini arka arkaya sıralamakta ya da hizmet ve ocak pirlerini karıştırabilmektedir. Bu durum da yapısı bozuk gülbenglerin ortaya çıkmasına sebep olmaktadır.

Derleme yaptığımız bölgelerde taliplere göre dedelik yapan inanç önderlerine de rastladık. Hâlbuki gelenekte taliplerdeki farklılıklar ritüellerin de farklılaşması için bir sebep olamaz. Örneğin Sünnileşen veya Sünnileşme temayülü güçlü olan bir köyde Sünni İslam merkezli dua yapılarını kullanan aynı dede, geleneksel inancın yaşandığı bir köyde ise geleneksel yapıları kullanmaktadır.

Alevi gülbenglerinin temel yapısını ve onun bozulma nedenlerini açıklamaya çalıştığımız bu makalenin gülbengler üzerine farklı bakış açıları ile yeni çalışmalara zemin hazırlayacağı inancındayız.

Sonnotlar

- ¹ Literatürde gülbang, gülbank, gülbek olarak adlandırılmasına karşın yaşayan gelenekte gülbeng şekli kullanıldığından biz de terimi gülbeng olarak kullanmayı tercih ettik.
- ² Yukarıda isimleri sayılan beş ocağın talip topluluğu 9 il 61 yerleşim birimine dağılmıştır. Fakat bu yerleşim birimlerinden bir kısmı Sünnileşmiş veya ocak ile bağlantısı koparak cem ritüelleri son bulmuştur. Burada esas alınan metinler cemlerin devam ettiği yerleşim birimlerinden seçilmiştir. (Geniş bilgi için bk. Mehmet Ersal, “Çubuk Havzası Alevi Ocakları Bağlamında Alevi İnanç-Dede Ocaklarının Teşkilatlanması Üzerine Bir Değerlendirme” II. Uluslararası Tarihten Bugüne Alevilik Sempozyumu, 23-24 Ekim 2010, Ankara 2012, s. 178-192).
- ³ -A kip ekinin bu şekildeki kullanımı, bir gülbeng olmamasına rağmen yine secde hareketi için söylenen ve yine komut işlevli olan “aşk ola” ifadesinde de görülür. Burada da hareket henüz başlamamıştır, secdeye yatılması gerektiği taliplere -A kip ekiyle kurulmuş bu cümle aracılığı ile bildirilir. Bu komut, dua cümlelerinde kullanılan ve gerçekleşmemiş bir zamana ait olan -sIn emir kipi ile değil de -A istek kipiyle ile kalıplaşmış olması bakımından dikkat çekicidir. Nitekim Ahmet Günşen’in (2007: 331) Alevilik-Bektaşılık erkân ve deyimlerinden bahsettiği makalesinde de bu komut “aşk ola” şeklinde yer almış ve “görgü ceminde talibin görgüsü sırasında secdeye kapanması için “pîr/mürşit” tarafından söylenen bir deyimdir” olarak açıklanmıştır.
- ⁴ Emir ve istek kipleri yalnızca dua cümlelerinde değil, beddua cümlelerinde de en çok kullanılan kelimelerdir (Geniş bilgi için bk. Ersöz, 2011: 1114).

Kaynakça

- DEVELLİOĞLU, Ferit. (2000). Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat. Ankara: Aydın Kitabevi.
- ERSAL, Mehmet. (2009). "Alevi Cem Zâkirliği: Battal Dalkılıç Örneği" Alevilik Bektaşılık Araştırmaları Dergisi, S.1, Köln: 188-208.
- ERSAL, Mehmet. (2011). "Alevi İnanç Sistemindeki Ritüelik Özel Terimler: Musahiplik" Turkish Studies, Volume 6/1 Spring 2011: 1058-1083.
- ERSAL, Mehmet. (2012). "Çubuk Havzası Alevi Ocakları Bağlamında Alevi İnanç-Dede Ocaklarının Teşkilatlanması Üzerine Bir Değerlendirme" II. Uluslararası Tarihten Bugüne Alevilik Sempozyumu, 23-24 Ekim 2010, Ankara.
- ERSÖZ, Serpil. (2011). "Türkiye Türkçesinin Doğu Grubu Ağzlarında Bedduaların İşlevleri" Turkish Studies, Volume 6/1 Winter 2011: 1111-1128.
- GÜNŞEN, Ahmet. (2007). "Gizli Dil Açısından Alevilik-Bektaşılık Erkân ve Deyimlerine Bir Bakış" Turkish Studies, Volume 2/2 Spring 2007: 328-350.
- KORKMAZ, Esat. (2005). Alevilik ve Bektaşılık Terimleri Sözlüğü. İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi.
- ŞEMSETTİN Sami. (2010). Kamus-ı Türki. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türkçe Sözlük. (2005). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- ULUDAĞ, Süleyman. (2005). Tasavvuf Terimleri Sözlüğü. İstanbul: Kabalıcı Yayınları.

Kaynak Kişi Dizini

- Ahmet Kuzukıran (Kara Veli), (1938), Kargın, Çubuk, Ankara, İlkokul, Dede
- Ahmet Kuzukıran (Molla Hasan), (1935), Kargın, Çubuk, Ankara, İlkokul, Dede
- Ahmet Sargın, (1938), Kurşunlu, İnegöl, Bursa, İlkokul, Baba
- Ali Ay, (1947), Kurşunlu, İnegöl, Bursa, İlkokul, Baba
- Ali Ay, (1960), Kurşunlu, İnegöl, Bursa, İlkokul, Rehber
- Ali Dedeoğlu, (1941), Mart, Şabanözü, Çankırı, İlkokul, Dede
- Ali Demirezen, (1935), Karaşar, Beypazarı, Ankara, İlkokul, Baba
- Ali Doğan, (1927), Karaşar, Beypazarı, Ankara, İlkokul, Halife Baba
- Ali Güven, (1941), Eskişehir, Yüksek Okul, Emekli Öğretmen, Dede
- Ali Rıza Yavuz, (1946), Üçsaray, Seyitgazi, Eskişehir, İlkokul, Rehber
- Ali Türkan, (1938), Kurşunlu, İnegöl, Bursa, İlkokul, Rehber
- Arap Ali Gazioğlu, (1932), Büyük Camili, Alaca, Çorum, İlkokul, Dede
- Arif Dalkılıç, (1937), Susuz, Çubuk, Ankara, İlkokul, Dede
- Baki Bayraktar, (1930), Karaşar, Beypazarı, Ankara, Lise, Halife Baba
- Baki Özdemiroğlu, (1963), Mart, Şabanözü, Çankırı, İlkokul, Dede
- Battal Dalkılıç, (1948), Susuz, Çubuk, Ankara, İlkokul, Dede

Bekir Kuran, (1941), Sarayköy, Karaşar, Beypazarı, Ankara, İlkokul, Dede(dikme)
 Beydilli Demirhan, (1934), Hasan Dede, Kırıkkale, Âma, Dede
 Cafer Ocak, (1940), Harhar, Alaca, Çorum, Öğretmen Okulu, Dede
 Cemaleddin Ulusoy, (1933), Koçu Baba, Kırıkkale, Okuryazar, Dede
 Dağıstan Demirhan, (1938), Hasan Dede, Kırıkkale, İlkokul, Dede
 Dede Karakaş, (1931), Sarayköy, Karaşar, Beypazarı, Ankara, İlkokul, Dede(dikme)
 Halil Çomak, (1928), Karaşar, Beypazarı, Ankara, İlkokul, Baba
 Halil Dedeoğlu, (1937), Mart, Şabanözü, Çankırı, İlkokul, Dede
 Halil Özdemiroğlu, (1931), Mart, Şabanözü, Çankırı, İlkokul, Dede
 Hasan Ali Duran, (1943), Sarayköy, Karaşar, Beypazarı, Ankara, İlkokul, Dede
 Hasan Dedeoğlu, (1929), Mart, Şabanözü, Çankırı, İlkokul, Dede
 Hasan Erdoğan, (1949), Karaşar, Beypazarı, Ankara, Yüksek Okul, Baba
 Hasan Hüseyin Güvenç, (1923), Aşağı Karaköy, Çubuk, Ankara, Okuryazar, Dede
 Hasan Öztürk, (1968), Hamzalı, Sulakyurt, Kırıkkale, Lise, Dede
 Haşim Demirhan, (1950), Hasan Dede, Kırıkkale, Lise, Dede
 Haydar Akçakoca, (1957), Şehitler, İnegöl, Bursa, İlkokul, Dede
 Hayrettin Demirtaş, (1941), Arslanbeyli, Seyitgazi, Eskişehir, Ortaokul, Dede
 Hüseyin Deligöz, (1937), Merkez, Çankırı, Okuryazar, Rehber
 Hüseyin Engör, (1952), Mahmutoğlan, Çubuk, Ankara, Ortaokul, Dede
 Hüseyin Güvenç, (1949), Aşağı Karaköy, Çubuk, Ankara, İlkokul, Dede
 Hüseyin Güvenç, (1973), Yukarı Karaköy, Çubuk, Ankara, Üniversite, Dede
 Hüseyin Yörük, (1934), Sarayköy, Karaşar, Beypazarı, Ankara, İlkokul, Baba
 İbrahim Çakır, (1929), Karaşar, Beypazarı, Ankara, İlkokul, Baba
 İmran Eroğlu, (1951), Kargın Çubuk, Ankara, İlkokul, Dede
 Kadir Yurdakadim, (1931), Sele, Çubuk, Ankara, İlkokul, Dede
 Kaya Gökçe, (1958), Yellice, Kangal, Sivas, Üniversite, Dede
 Mehmet Bayraktar, (1935), Karaşar, Beypazarı, Ankara, Ortaokul, Baba
 Mehmet Demirtaş, (1958), Arslanbeyli, Seyitgazi, Eskişehir, Yüksek Okul, Dede
 Mehmet Kuzukıran, (1339), Kargın Çubuk, Ankara, Eski yazı okuryazar, Dede
 Murat Özdemiroğlu, (1965), Mart, Şabanözü, Çankırı, İlkokul, Dede
 Mustafa Dedeoğlu, (1938), Mart, Şabanözü, Çankırı, İlkokul, Dede
 Mustafa Eroğlu, (1950), Kargın, Çubuk, Ankara, İlkokul, Dede
 Mustafa Özer, (1952), Seyitgazi, Eskişehir, İlkokul, Dede
 Mustafa Tuncel, Dereli, Karaşar, Beypazarı, Ankara, Okuryazar, Baba
 Şükrü Güvenç, (1948), Yukarı Karaköy, Çubuk, Ankara, İlkokul, Dede
 Şükrü Güvenç, (1958), Aşağı Karaköy, Çubuk, Ankara, Okuryazar, Dede

Vedat Özlük, (1942), Haydar Sultan, Keskin, Kırıkkale, Lise, Dede
 Veli Bektaşoğlu, (1949), Bulgurcu, Şabanözü, Çankırı, İlkokul, Dede
 Veli Yurdakadim, (1953), Sele, Çubuk, Ankara, İlkokul, Dede
 Yusuf Dedeoğlu, Mart, Şabanözü, Çankırı, İlkokul, Dede
 Yusuf Kuzukıran, (1941), Kargın Çubuk, Ankara, İlkokul, Dede

EK: Hizmet Sırasına Göre Dizilmiş Gülbengler

Makalenin bu bölümünde, çalışmamıza konu olan ocakların Erdebil süreğine göre icra ettikleri cem ritüelindeki hizmetlerde okunan gülbenglerin dua kısımları cem ritüelindeki hizmet sırasına göre verilecektir. Bu sıralama bazen köylere ve cem türüne göre değişmektedir. Burada esas alınan sıra Abdal Musa Kurbanı Cem ritüelindeki icra sırasındır. Sıralama cemdeki 12 erkân 18 hizmete göre yapılmıştır. Cemde birden fazla icra edilen hizmetler ilk geçtikleri yerde alınmıştır. Tekrarlara yer verilmemiştir. Giriş ve kapanış formel yapıları bütün gülbeng metinlerine uygulanabildiği ve makalenin ilgili bölümlerinde anlatıldığı için burada tekrar verilmemiştir. Bu bölümde gülbenglerin yalnızca hizmet ile ilgili dua ve farklılık arz eden hizmet piri ve ocak piri kısımlarına yer verilmiştir.

Cem ritüellerinde hizmet ve hizmetçi adlandırmaları da ocaklara göre değişmektedir. Burada esas alınan adlandırmalar çalışmaya konu olan ocaklardaki adlandırmalardır. Konuyu dağıtmamak için diğer ocaklardaki adlandırmalara girilmemiştir. Gülbengin anlamsal ve dilbilgisel bağlamının anlaşılması için her hizmetin girişinde kısaca hizmetin icra şekli, hizmet piri, icra sayısı gibi hususlara yer verilecektir.

Makalenin hizmet piri bölümünde de açıklanmaya çalışıldığı üzere hizmet pirleri ocaklara göre değişebilmektedir. Çalışmamıza konu olan ocakların farklı yerleşim birimlerindeki talip ve dede topluluklarının cem icrasında küçük değişiklikler olabilmektedir. Bu durum gülbenglerde anılan hizmet pirlirinin adlarının değişimi olarak da karşımıza çıkar. Örnek olarak bir yerleşim birimindeki cem ritüelinde naz-niyaz hizmetinin piri On İki İmamlardan Naki iken aynı süreğin başka yerleşim birimindeki gülbeng yapısında Taki olarak karşımıza çıkabilmektedir. Asıl hizmet pirlirini belirlemek için araştırma bölgemizden topladığımız eski yazı cönklerdeki gülbenglerde de durumun net olmadığı ve yazmalar arasında bile bu konuda farklılıklar olduğu görülmüştür. Bu yüzden aşağıda verilen gülbenglerdeki hizmet piri ile ilgili kısımlar, müdahale edilmeksizin farklılıkları ile birlikte verilmiştir.

Aşağıda en çok kullanılan gülbeng yapılarına yer verilmiştir.

Cem başlangıcı: Cem ritüeli başlamadan önce bütün talipler cem evine toplanınca dede yapılacak ibadetin kabulü ve hayırlara vesile olması için bir giriş gülbengi okur.

Vakitler hayır ola, hayırlar fethola, şerler defola, münkir münafık mat ola, meydanlar âbâd ola

Akşamlarımız hayır ola, hayırlarımız fethola, şerlerimiz defola, meydanlarımız pak ola, sırlarımız daim ola, gönüller mutmain ola, el Hak Muhammet Ali yardımcımız bekçimiz gözcümüz ola

Namaz: Cem ritüeline katılan her birey içeriye girince meydana dede huzurunda tarikat namazı adı verilen bir inanç pratiğini uygular. Namaz, üç aşamalıdır. Önce cemevinin kapısından içeri giren dedenin önündeki meydana gelir. Yere eğilir secde eder ve ayağa kalkıp darda bekler. Dede bu aşamada birinci dar gülbengini okur. Gülbeng bitince dede talibin secde kısmına geçmesi için ikinci gülbengi okur. Talip gülbeng bitince yere eğilip secde eder. Bu aşama ikinci aşamadır. Secdenin devamında dededen başlayarak sırayla bütün halkada oturan taliplerle niyazlaşır. Bu aşama tecella aşama-

sıdır. Tecella bitince dedeyi ve bütün cem halkını sefalar ve dededen tecella gülbengini alarak yerine geçer. Çalışmaya konu olan yerleşim birimlerinin çoğunluğunda ilk namazı erkek talipler kılarken bazı yerleşim birimlerinde kadın erkek bir arada kılmaktadırlar. Namaz hizmeti ayrıca seccade üzerinde kurban sahipleri tarafından da uygulanan bir inanç pratiğidir. Namazın bir hizmet piri yoktur.

Namaz-Dar

Geldiğiniz yoldan, durduğunuz dardan, girdiğiniz erkândan, çağırduğumuz erden pirden, hayır hasenat göresiniz, dar çeken didar göre, didar gören Hakk'a ere, Hak da cümlemin muradını vere, geldiğiniz yoldan durduğunuz dardan, çağırduğumuz erden pirden şefaata olsun.

Namaz-Secde

Secdeye inen başlarınız dert elem görmeye, sevabınız On İki İmam defterine yazıla, yüz sürdüğünüz pirden hayır hasenat bulasınız.

Namaz-Tecella

Tecellanız temiz olsun, yüzünüz pak olsun, tecella tevella, namaz niyaz On İki İmam dergahına kaydolsun.

Teslim tecellemiz oldu tamam, yardımcımız olsun o Şah-ı Merdan, cümlemizi bu katardan bu didardan ayırmasın. Tecella tevella Hak dergahına kaydolsun, secdeye inen başlar ağrı acı görmesin.

Car: Cem ritüelinde en çok icra edilen hizmettir. Her hizmetin sonunda car hizmeti yapılır. Hizmetçisine “carcı” denir. Carcı, eline sembolik bir süpürge alarak meydanı süpürür. Darda durup dededen duasını alır. Car hizmetinin piri, Seyyid Farraş/Faraş olarak bilinir.

Hayır hizmetler kabul ola, muratlar hasıl ola, meydanlar pak, günahlar pak ola, Seyyid-i Farraş'tan cümlemize şefaata ola.

Car-ı Selman, mülk-i Süleyman, kör ola Yezid-i Mervan, Şah gele, Mehdi çıka.
Carın temiz, yüzün ak olsun, işlerin ferah olsun, el Hak kabul etsin.

Çay-Kahve: Cem evine gelen bütün bireylere dededen başlayarak çay veya kahve dağıtılan hizmettir. Hizmetçisine “çaycı-kahveci” denir. Cem ritüelinde birkaç kez uygulanabilen bir hizmettir. Hizmet piri Veysel Karani olarak bilinir. Bazı dedeler duada hizmet piri olarak Şeyh Şazeli'nin adını da anmaktadırlar.

Elleriniz bereketli, gözleriniz kanaatli ola, içenlere helal içirenlere delil ola, Veysel Karani efendimizin hayır himmetleri üzerinize hazır ve nazır ola.

Pişiren eller kotaran gözleriniz ağrı acı görmesin, içenlere de şifa olsun, Şih Veysel Karani'den cümlemize şefaata olsun.

Cezveniz dolu ola, yardımcınız Ali ola, kazancınız gür nasibiniz bol ola.

El Suyu: Cem ritüelinde her sofraya hizmetinden önce icra edilen bir hizmettir. Cemde iki sofraya kurulduğu için iki kez icra edilir. Hizmetçisine “sucu” denir. Eline bir ibrik ve leğen, omzuna havlu alan hizmetçi (bazı yerleşim birimlerinde iki erkek, bazılarında bir erkek bir kadın talip bir arada hizmet yapar.) Dededen başlayarak sırayla sembolik olarak ellere su döker ve sonra havlu ile kurular. Bu hizmetin piri olarak Selman-ı Pak (Selman-ı Farisi) kabul edilir.

Erenlerin yunağı pak olsun, sırlar daim olsun, günahlar affolsun, Selman-ı Pak efendimizden şefaata olsun.

Hizmetleriniz saf ola, erenlerin imanı pak ola, Seyyid-i Selman'ın geçmiş kerameti üzerine hazır ve nazır ola.

Sofra: Cem ritüelinin başında ve sonunda olmak üzere iki kez icra edilen bir hizmettir. Hizmetçiye “sofracı” adı verilir. Hizmet piri Kamber'dir. Sofra hizmeti de birden çok aşamalı bir hizmettir. Sofracı kucağında sofraya ile meydana gelir ve duasını alıp sofrayı dedenin huzuruna bırakır. Dede sofracının duasından sonra önüne konan sofranın duasını verir. Bütün sofralar hazır olunca sofraya destur verir. Lokmalar yenmeye başlayınca sıra ile hizmet sahiplerine, kurban sahiplerine, gaip erenlerine, kalmış gönüllere ... lokmaları dualayarak dağıtır. Herkes karnını doyurunca sofraya kapanış duasını yapar. Sofra kapanış duaları da iki aşamalıdır: Birincisi sofrayı meydana getiren cem sahibine, ikincisi ise yemekleri pişirip meydana getiren hizmetçilere ve sofracıya göndermeler olur.

Sofra-Geliş

Sofrayı ocağınızdan, bereketi kucağınızdan eksik etmesin, Ali'nin Kamberi'nin serdiği sofralar olsun.

Hizmetin kabul olsun muradın hasıl olsun, elin bereketli, başın devletli olsun, sofracı Kamber'den şefaati olsun.

Çok ola, bol ola, Ali'nin Kamberi'nin serdiği sofraya ola.
Sofra-Meydanda

Tuttuk Ali'nin eteğinden, ayırmasın On İki İmam katarından, lokmalarınız zat ola, münkir münafilek mat ola, yiyene helal, yedirenlere hayırlı delil ola, geçmişlere rahmet bakilere sağlık selametlik vere, Halil İbrahim bereketi vere, Hz. Kamber'in serdiği sofraya ola.

Lokma sahibinin sofrası kucağınızdan bereketi ocağınızdan eksik olmasın, artsın eksilmesin, taşsın dökülmesin, yedirmiş olduğu lokmalar dertlere deva, hastalarına şifa olsun.

Sofra-Lokmaya destur
Yürüyenin demi devranı yürüsün, destur Şah gerçeğe Hü.
Yürüyenin demi devranı yürüye, izn-i halife Hü ya Ali.

Sofra-Lokma verme: Dedenin önündeki sofradan aldığı lokmayı dualayarak sıra ile kurban sahibine, hizmetçilere, gaip erenlerine, kalmış gönüllere ... verdiği inanç pratiğidir.

Bu da kalmış gönüllerin olsun. Dedem seni andı da beni anmadı diyenlerin olsun, başı yastıkta canı minnette, yetiş ya pirim ya ustazım diyenlerin olsun, denizde, deryada, gairde, kandilde, sırda nurda yatanların olsun, bütün şehidi şehedaların olsun.

Bu almış olduğumuz lokmalar, gaiptekilerin kandildekilerin, engindekilerin yücedekilerin, nebilerin velilerin, enbiyaların evliyaların, âşıkların sadıkların, muhiblerin müminlerin, müslümlerin lokması olsun, 80 bin Rumeli, 90 bin Horasan, 100 bin gaip erenlerinin lokması olsun, Türkiye Cumhuriyetini bizlere hiçbir karşılık beklemeden bırakıp giden Mustafa Kemal Atatürk'ün ve cephe arkadaşlarının ve şehitlerin şehedaların lokması olsun, duvar dibinde mağdur kalıp dedem bizleri unutma diyenlerin lokması olsun, hastane köşelerinden derman bekleyenlerin lokması olsun.

Sofra-Kapanış

Sofrayı kucağınızdan evladı ocağınızdan eksik etmesin, biz bir yedik Allah bin versin, Hz. Kamber'in serdiği sofraya olsun, el Hak kabul etsin, divanına kaydetsin.

Sofrası halilullah, bereketi celilullah, lokması sefilullah, şefaati resulullah, taam-ı cennet, devam-ı devlet, yedirenlerin geçmişine rahmet, yiyenlere bereket, artsın eksilmesin, taşsın dökülmesin,

yedirmiş olduğunuz lokmalar dertlere deva, hastalara şifa, borçlara eda olsun, görünür görünmez cümlemizi kazadan beladan belaklasın, beklesin.

Seccade: Cemde birden fazla icra edilen hizmetlerdendir. Hizmetçisine “seccadeci” denir. Hizmet piri olarak “Şit” kabul edilmekle birlikte dört büyük meleğin de adı sayılır. Seccade, bir kilim, battaniye veya halı olabilir. Seccade hizmeti ilk olarak cem başlayınca cemin düzenlenmesine vesile olan kurban sahiplerinin görülmesi ve ikinci olarak da Dar, Musahip Kurbanı Cemlerinde kurban sahiplerinin hizmetlerini görmek için yapılan bir inanç pratiğidir. Seccadeci, seccadeyi meydana getirir, serer ve duasını alır. Seccade üzerinde kurban sahipleri namaz hizmetlerini ve sorgu hizmetlerini yaparlar. Bu hizmetler bitince seccadelerini hep birlikte tutarak silkelerler. Sembolik olarak seccade üzerinde kul haklarından kurtulmuş olurlar. Üzerlerindeki kul hakları seccade üzerine döküldüğü için onu da ocağa doğru silkelerler. Seccade silkelenedikten sonra seccadeci seccadeyi toplayarak duasını alır.

Seccade- Seccadecinin duası

Elindeki seccaden serilmiş ola, külli günahlar dökülmüş ola, üzerine çıkanlar cehennem narı görmeye, Şit (as)’ın himmetleri de cümlemin üzerinde hazır ve nazır ola.

Seccaden pak, yüzün ak olsun, dilde dileğini, gönülde muradını versin, bu seccadenin üzerine çıkanlar cehennem narına yanmasın, Azrail’in, Mikail’in, İsrail’in, Cebrail’in hüsnü kerametleri, geçmiş kerametleri cümlemizin üzerinde hazır ve nazır olsun.

Seccade- Namaz - Sorgu

Seccadeniz temiz olsun, yüzünüz ak olsun, üzerine çıkanlar cehennem narına yanmasın, Şit (as)’ın Fatıma anamızın hüsnü kerametleri üstümüzde hazır ve nazır olsun.

Seccadeniz kutlu olsun ağızlarınız tatlı olsun, Hak Muhammed Ali yardımcınız olsun, Ehlibeyt’in katarından didarından ayırmasın, burada sorulanlar ulu divanda sorulmasın.

Seccade- Seccade üzerinden kalkış

Hü miracınız kutlu olsun, ağızınız tatlı olsun, Hak Muhammed Ali yardımcınız olsun, hayırlı evlat hayırlı devlet bol nasip bol kismetler ihsan eylesin, işinizi gücünüzü rast getirsin.

Seccade- Seccade silkeleme

Elindeki seccaden serilmiş ola, külli günahlar dökülmüş ola, üzerine çıkanlar cehennem narı görmeye.

Cebrail: Cebrail kurbandan önce meydana getirilip meydana kesilen horozla verilen addır. Hizmetin piri olarak “Cebrail” kabul edilir. Cem ritüelinde iki kez meydana Cebrail gelir. Birincisi kurban hizmetinden önce, ikincisi ise erkân/tarik çubuğunun kılıfından çıkarılmasından öncedir. Hizmetçi horozu meydana getirir, duasını alır ve keser.

Kurbanın deliline el Hak kabul eylesin, Cebrail as.’dan cümlemize şefaât olsun.

Cebrailler kabul, muratlar hasıl ola, Cebrailler Hakk’a, emekler dergaha kaydola, Cebrail’in, Mikail’in, İsrail’in, Azrail’in hüsnü kerametleri üzerinize hazır nazır ola.

Kurban: Bir cem ritüelinin meydana gelmesi için kurbanlık bir hayvanın olması şarttır. Cemin içeriğine göre Cebrail hizmetinden sonra meydana kurban getirilir. Bu hizmeti yapan hizmetçiye “kurbançı” denir. Hizmet piri On İki İmamlardan “İmam Ali Rıza”dır. Kurbanlar önce tekbirlenir, sonra âşik, kurban hakkını verir. Kurban hakkından sonra kasap gelerek kurbana su ve ekmek sunar. Kurbanı kesmek üzere meydana çıkarır. Kesme işlemi bitince bütün olarak meydana getirir. Bir parça keserek “Gülgür Baba”nın hakkını ocağa, bir parça daha keserek “gaip erenler” hakkı olarak tavana atar. Duasını alır kurbanı pişirmesi için “kara kazan”ı teslim eder.

Kurbanlarınız kabul, muratlarımız hasıl olsun, kurbanlarımız Hak huzurunda kabul olsun, bu dünyada durak, ahirette Burak olsun, kurbancı imam Ali Rıza efendimizden şefaata olsun.

Kurbanlarımız kabul ola, muratlarımız hasıl ola, tüyü başına bin bir sevap yazıla, kazaya kalkan belaya bekçi ola, dertlere deva, hastalara şifa, borçlara eda ola, Hak Muhammed Ali, dilde dileklerimizi, gönülde muratlarımızı vere, kurbancı babamızdan, Ali Rıza efendimizden şefaata ola.

Kurban-Gürgür Baba-Gaip erenler hakkı: Gürgür Baba olarak anılan hizmetçi cemevinde meydandaki ateşi yakan kişidir. Cemden önce yakacakları hazırlar, cem süresince de ocağı düzenli bir şekilde yakar.

Üçlerin beşlerin yedilerin On İki İmamların, 14 Masum-ı Pak, 24 Hayrunnisa, 72 şehidi şüheda için kesilen kurbanlar olsun. Gürgür Baba'nın âli himmeti geçmiş kerametleri üstümüze hazır nazır olsun.

Kurbanlar kabul, muratlar hasıl olsun, kazançlar güre olsun, nasipler bol olsun, gaip erenlerin geçmiş kerametleri âli himmetleri üzerimizde hazır ve nazır olsun.

Zâkir: Cem ritüelinde sazi ile nefes ve düvaz adı verilen şiirleri okuyan hizmetçiye “zâkir/âşık” adı verilir. Hizmet piri On İki İmamlardan “İmam Hasan”dır. On İki İmam adına yapılan her hizmetten sonra zâkir “hizmet hakkı” olarak adlandırılan icrasını yapar. Her icrasından sonra dede tarafından duasını alır. Gülbeng metnine yaptığı hizmet ile ilgili unsurlar da girer (Geniş bilgi için bk. Ersal, 2009).

Çalan çağırın elleriniz dilleriniz ağrı acı gam keder görmesin, sözleriniz üstüne söz söyleyen olmasın, zâkir İmam Hasan efendimizden şefaata olsun.

Okuyan dinleyen, güruh-u Naci, münkir münafığı kaplasın sancı, düvaz söyleyen dilleriniz görmesin acı, Pir Sultan'ın Şah Hatayi'nin hüsnü himmetleri geçmiş kerametleri cümlemizin üzerinde hazır ve nazır ola.

Dinleyenlerin, çalıp çağırınların, dili bülbül kalbi gevher, hocası İmam Cafer ola.

Zâkir-Kurban hakkı

Kurbanlar kabul muratlar hasıl olsun, kurbanlar Hakk'a emekler dergaha kaydolsun, Allah emek zayıllığı vermesin. Kurbanların tüyü başına bin bir sevap yazsın. Çalanın çağırının, okuyanın dinleyeninin, Hatayi'nin, Virani'nin, Kul Himmet'in, Pir Sultan'ın, Nesimi'nin, âşığın zikri hayır olsun, âşiklar ustadı İmam Hasan Müşteba'nın hüsnü himmeti cümlemizin üzerinde hazır nazır olsun.

Zâkir-Erkân hakkı

Erkânımızın altından geçen görmesin sitam, Cenabı Allah gönlümüzü korktuğumuza uğratmasın umduğumuza nail etsin, çalanın, çağırının, okuyanın dinleyeninin Hatayi'nin, Kul Himmet'in Virani'nin Nesimi'nin, âşığın zikri hayır olsun.

Kasap: Kurbanı kesme işlemini yerine getiren hizmetçiye “kasap” denir. Hizmet piri olarak “cömerd-i kasap” bilinir.

Bıçağın keskin ola, çömçeğin dolu ola, gözün kanaat bula, cömerdi kasabın hüsnü kerameti üstümüzde hazır ve nazır ola.

Gözcü-Yasavur: Gözcü ve yasavur/pazvant birlikte hizmet alan iki hizmetçidir. Cem ritüelinin içerideki düzeninden sorumlu olan hizmetçiye “gözcü” denir. Hizmet piri “İmam Musa-yı Kazım”dır. Cem evinin kapısında bekleyen giriş ve çıkışları kontrol eden hizmetçiye ise “yasavur” veya “pazvant” adı verilir. Hizmet piri “İmam Mehdi”dir. Bu iki hizmetli kurban tekbirlezip meydandan çıkınca dede huzuruna gelip dua ile görev alırlar.

Gözcü-Yasavur -Görev alma

Hayır hizmetleriniz kabul, muratlarınız hasıl olsun, siz bizleri gözleyip bekleyin, Musa-yı Kazım, İmam Mehdi de sizleri gözlesin, beklesin, hizmetlerinizi Hak Muhammed Ali dergahına kayıt ve kabul eylesin, gözcü Musa-yı Kazım'ın Muhammed Mehdi'nin âli himmeti üzerinize hazır ve kaim olsun.

Gözcü-Yasavur -Görev teslim

Sabahlarınız hayrolsun, hayırlarınız fetholsun, şerleriniz defolsun, sizler bizi beklediniz gözlediniz, Hak da sizleri saklasın beklesin, darda bunda koymasın, çoluğunuzla çocuğunuzla koşa yaşatsın.

Kara kazan: Kurban kesme işlemi bitince pişirilmesi için kazana gönderilir. Kurbanı pişiren hizmetçiye “kara kazan” denir. Bazen “lokmacı” olarak da adlandırılır. Hizmet piri “İmam Naki”dir. Gülbenglerde İmam Naki yerine İmam Taki'nin de pir olarak anıldığı görülmüştür. Kara kazan lokmayı pişirir, pişirdikten sonra meydana bir tabakta getirip dededen başlayarak sırayla halkada oturanlara tattırır.

Lokmalar kabul, muratlar hasıl ola, çömçeğiniz dolu ola, yardımcınız Ali ola, İmam Nakî efendimizden de cümlemize şefaata ola.

Sır Suyu: Kadın hizmetçilerin yaptığı inanç pratiklerindedir. Hizmetçisine “sucu” veya “sır sucu” denir. Hizmet piri olarak karşımıza iki şahsiyet çıkar: “Hz. Fatıma” ve “Kadıncık Ana”. Cem birdenlikten sonra sır olarak ifade edilen inancın başladığının sembolik olarak canlandırılmasıdır. Meydana elinde bir tas su ile gelen kadın hizmetçi dededen başlayarak bütün halkada oturanlara birer yudum su içirir.

Erenlerin yunağı pak, sırrı daim, yardımcısı Şah-ı Merdan Aliye'l-Murtaza olsun, içenlere ab-ı hayat olsun, dertlilerimize deva olsun, hastalarımıza şifa olsun, Kadıncık Ana saklasın beklesin.

İçenlere şifa ola, nur ola, sır ola, kalbe gevher ola, gittiği yer gam kasavet görmeye, Fatımatu'l-Zühre'nin âli himmeti, geçmiş kerameti üzerinize hazır ve kaim ola.

Delil: Bu hizmet delil uyarma veya çerağ yakma hizmeti olarak bilinir. Hizmetçisine “delilci” veya “çerağcı” denir. Hizmet piri “İmam Zeynelabidin”dir. Hizmet piri eline aldığı mumu veya klasik anlamda hazırlanmış delili dede huzurunda yakar.

Çırağımız yansın yakılsın yaradanın nuru aşkına, çırağımız yansın yakılsın peygamberliğin nuru aşkına, çırağımız yansın yakılsın velayetin nuru aşkına, hayır hizmetlerin kabul olsun, muratların hasıl olsun, hizmetlerin Hakk'a emeklerin Hak dergahına kaydolsun, İmam Zeynel Abidin'den cümlemize şefaata olsun

Delilleriniz oldu ruşen, münkir münafık olsun perişan, hizmetler kabul, muratlar hasıl ola, hizmetler Hakk'a emekler dergaha kaydola, İmam Zeynel'in âli himmeti geçmiş kerametleri üzerinize hazır kaim ola.

Erkân: Erkân adı verilen nesne 80-100 cm boyunda bir değnektir. Erkân hizmetini yapan hizmetçiye “erkâncı” veya “tarikçi” denir. Hizmet piri “İmam Cafer-i Sadık”tır. Erdebil süreği cem hizmetlerini erkân üzerine yapar. Bu sebeple Abdal Musa ve Musahip cemlerinde erkândan geçilir. Erkân hizmeti iki aşamalıdır. Birinci aşamada talipler seccade üzerinde dedenin elinde tuttuğu değneğin altından geçerler. İkinci aşamada ise dede erkân çubuğunu bir tasın içine sokup ıslatır, talipler de sırayla erkânın suyundan alırlar (Geniş bilgi için bk. Ersal, 2011).

Erkân-Geçiş

Cemimiz daim, erkânınız kadim olsun, erkânınızın altından geçenler Cehennem narına yansın, İmam Cafer efendimizden de şefaata olsun.

Cennetten geldi 12 tutam, altından geçenler görmesin sitam.

Erkân-Erkân suyundan alma

Hü sakkahüm rabbehüm şaraben tahura oldu tamam, yardımcınız olsun On İki İmam, On İki İmam katarından, yolundan, dergahından ayırmasın.

Erkânlarınız oldu tamam, yardımcınız olsun On İki İmam.

Naz-Niyaz: Ceme gelen talipler elleri boş gelmezler. Cemevinde bir arada yenmesi için herkes kendi yaptığı lokmayı, meyveyi vb. getirirler. Cemin bu bölümünde herkes getirdiği lokmayı alarak meydana gelir. Lokmasını dedeye dualatarak meydana bırakır. Bütün lokmalar meydana toplanınca niyazcı bütün taliplere eşit bir şekilde dağıtır. Bu hizmeti yapana “niyazcı” denir. Hizmet piri “İmam Taki”dir.

Nazlar niyazlar kabul olsun, kazançlar gürlü olsun, nasipler bol olsun, kazaya kalkan, belaya bekçi olsun, eliniz bereketli başınız devletli olsun, kesenizden kismenizden Halil İbrahim bereketi eksik olmasın, el Hak kabul etsin, İmam Muhammed Taki’den şefaata olsun.

Nazınız niyazınız tercümanınız kabul olsun, Hak Muhammed Ali yardımcınız olsun, her ne niyetle getirdiyse niyetleriniz kabul, muratlarınız hasıl olsun, pişiren getiren götüren elleriniz ayaklarınız ağır acı görmesin, bağınız bahçeniz şen olsun.

Sâki-Dolu: Naz-niyazlarla birlikte sâki de meydana gelir. Cem ritüelinde dem, dolu dağıtan hizmetçiye “sâki” adı verilir. Yanında iki hizmetçisi olur, bunlara da “kadehkâr” denir. Sâki hizmetinin piri “İmam Ali”dir. Sâki, meydanadaki postunda demi hazırlar. Sonra kalkar duasını alır. İlk doluyu dedeye sunar. Sonra sıra ile Gürgür Baba’nın dolusunu ocağa döker, sonra kalmış gönüllerin daha sonra sıra ile bütün halkaya dolu dağıtır. Halkada oturmayıp dededen dolu duası almak isteyenler sıra ile kadehkârlardan dolu alarak dedeye dualatıp içerler. En son cem hizmetçilerine doluları sunulur.

Dolularımız dolu, gönüller gani, yardımcınız Ali olsun, pirimiz hünkâr Hacı Bektaş Veli olsun, Sâki-yi Kevser Aliye’l-Murtaza’dan şefaata olsun.

Hizmetler kabul muratlar hasıl ola, cemimiz cem, demimiz dem ola, Hak Muhammed Ali Yardımcınız ola, Sâki-yi Kevser Aliye’l-Murtaza efendim sıratından geçire, ab-ı kevserinden içire.

Sâki-Dolu - Gürgür Baba ve kalmış gönüller dolusu

Gaip enrenlerin, Gürgür’ün olsun, Gürgür’ün geçmiş kerametleri âli himmetleri üzerimize hazır ve nazır olsun

Bu da âşkların olsun, sadıkların olsun, gaipte kandilde, Mekke’de Medine’de, Kudüs’te Yemen’de, Bağdat’ta, Basra’da yatanların olsun, diyar-ı gurbette, can-ı mihnette hastane köşelerinde, hapishane köşelerinde, dedem beni duada unutmaya diyenlerin olsun, şehid-i şühedaların olsun.

Sâki-Dolu - Dolu götürme: Dede, dolu getirenlerin yaşı, cinsiyeti, sosyal durumu ve beklentilerine göre dua eder.

İlmimi gürlü nasibini bol eylesin, elinden kalemini dilinden kelamını eksik etmesin, elinden yazını dilinden sözünü eksik etmesin, engin gönül yüksek merteye versin, sen ele hükmedesin, el sana hükmetmesin.

Allah ne dilediysezeniz dileklerinizi kabul eylesin, destinizle postunuzla, yanındaki dostunuzla Allah bu kattan dan bu didardan ayırmasın.

Hayırlı evlat hayırlı devlet, ağzınızı tatlı yuvalarınızı mutlu eylesin. Gözünüzden yaş duvarınızdan taş düşürmesin. Allah başa kadar mesut bahtiyar etsin, güler yüzlerinizi soldurmasın, Allah birbirinizi muhabbetten ayırmasın.

Yürek: Bu hizmete yürek hizmeti denir. Hizmetçisine “yürekçi” adı verilir. Hizmet piri olarak “İmam Naki” ve nadiren de olsa “İmam Taki”nin adı geçmektedir. Kurban olarak kesilen hayvanın kalbi ayrı bir tencerede pişirilip küçük parçalara ayrılıp meydana yürekçi tarafından getirilir. Yürekçi musahipli bütün taliplere sıra ile yürek dağıtır. Dede destur verince yenir.

Kurban sahiplerinin kurbanları kabul olsun, muratları hasıl olsun, yiyelelerin dertlerine deva, hastalıklarına şifa olsun, erenlerin yüreği pek olsun, yürüyenin demi devranı yürüsün İmam Taki'den de cümlemize şefaaf olsun.

Semahlar- Tevhid: Çalışmaya konu olan ocakların cemlerideki semah ritüelleri beş aşamalıdır: Mıraçlama, Kırklar Semahı, Tevhid, Turnalar ve Kerbela Semahı. Kırklar ve Kerbela semahlarını aynı musahipli kadın talipler döner. Turnalar, semahı talep eden herkesin dönebildiği bir inanç pratiğidir. Tevhid de Kırklar semahının bir parçasıdır. Kırklar semahı da kendi içinde üç aşamalıdır. Her aşamasında semah dönenlere dua verilir. Dualar birbirine benzer kalıplardadır. Sadece dönülen semahın içeriği metne girebilmektedir. Kadın hizmetçilerin piri olarak “Hz. Fatıma”nın adı eklenmektedir.

Semahlar- Kırklar Semahı

Semahlar saf olsun, günahlar affolsun, semah dönen kollarınız ayaklarınız ağrı acı görmesin, dönmüş olduğunuz semahlar kırklar semahı olsun, bu semahı bize bağışlayan Hz. Fatıma'nın himmetleri hıdayetleri geçmiş kerametleri üzerimize hazır nazır olsun.

Döndüğünüz semahlar halk için değil Hak için olsun kırklar meydanında bacıların dönmüş olduğu semahlar olsun, kırkların himmetleri de cümlemizin üzerinde hazır nazır olsun.

Semahlar- Tevhid

Tevhidlerimiz oldu tamam, yardımcımız olsun On İki İmam.

Semahlar- Turnalar

Pervazlar pak, günahlar affolsun, pervaz edenin Hak muradını versin, çarpana çalan eller ağrı acı görmesin, Haticetü'l-Kübra Fatımatu'l-Zöhre şefaafçiniz olsun.

Semahlar dönülmüş ola, külli günahlardan geçilmiş ola, çalanın çağırının da dilleri şad ola.

Semahlar- Kerbela

Semahınız Kerbela semahı olsun, Şah-ı Merdan Aliye'l-Murtaza kılavuzunuz olsun Hüseyin-i deşt-i Kerbela'nın âli himmeti geçmiş kerameti üzerinize hazır ve kaim olsun.

Sakka: Sakka hizmeti Kerbela hadisesinde Hz. Hüseyin ve yakınlarının susuz şehit oluşunu sembolize eden bir hizmettir. Hizmetçisine “sakka” denir. Hizmet piri “İmam Hüseyin”dir. Sakka hizmeti de iki aşamalıdır. Birinci aşamada sakka, dededen başlayarak herkese elindeki tastan su içirir. İkinci aşamada ise tastan aldığı suyu bütün taliplere rahmet olması için eliyle saçır. Her işlemden sonra dededen duasını alır.

Sakka- İçme

Dar divanınız kabul ola, muradınız hasıl ola, elleriniz bereketli, gözleriniz kanaatli ola, içenlere helal içirenlere delil ola, sevabınız On İki İmam defterine kaydola, Sakka-yı İmam Hüseyin efendimizin hüsnü kerametleri üzerimize hazır ve nazır olsun.

Hizmetler kabul muratlar hasıl ola, vermiş olduğunuz sakka suyu Aliye'l-Murtaza'nın vermiş olduğu sâki-yi kevser şarabına ilhak ola, sevabı On İki İmam defterine yazıla.

Sakka- Saçma

Kazamıza kalkan ola, belamıza bent ola, gökten rahmetimiz için, yerden bereketimiz için yapmış olduğumuz hizmetleri o kabul eyleye.

Oturana duran-Cem kapanış: Cemdeki son duaya verilen isimdir. Dede son kez dilek ve temennilerini iletir. Bu dua zümrece “oturana duran” gülbengi olarak bilinir.

Sabahlarınız hayır olsun, hayırlarınız fetholsun, lokmalarınız kabul olsun, tekrarın nasip etsin, kazalara belalara karşı getirsin, oturana duran, kovsuz gıybetsiz hanesine varana Hak muradını versin, biz kalkalım Hızır otursun, Hızır yoldaşımız olsun.